

L e o n B l o y

R Y T Í Ŕ K A

S-M R T I

D o b r é D í l o

Leon BLOY

Leon BLOY: RYTÍŘKA SMRTI. Přeložil Otto Albert Tichý. *Dobré Dilo*, svazek 36. V Staré Říši, v lednu 1917. Tištěno v úpravě Jaroslava Bendy, s vignetou a iniciálou do dřeva rytými. Form. 9.5 cm 16 cm, 116 stran drobného tisku. Výtisků 80 na simljaponě a 620 na papíře obyčejném po 3.50 K.

„*Rytířka Smrti* jest mým prvním literárním pokusem. Byla dopsána r. 1877 v jedné kanceláři Společnosti Severní železné dráhy, u níž jsem byl ten dávný čas jedním z nejmizernějších úředníků... Dvě kapitoly data mnohem pozdějšího — *Hnij Lili* a *Černý Princ*, — připojené k tomuto vydání, jeví jasně rozdíl dvou epoch a dvou stanovisk“ — (Z úvodní poznámky.)

Rytířkou Smrti jest Marie Antoinetta, guillotinovaná královna francouzská, jejíž osobnost tu jest skvěle ukázána. Už z této první knihy Leona Bloy vane k nám onen mocný duch prorocký, který povyšuje jeho díla nad nejlepší literaturu. Zde konstatuje konec Zákona Salického a soudí století XVIII., ono „vesměrné sploštění duší“ a z něho zrozené „století mrch“, v očekávání neznámého spasitele, starými Liliemi Francie snad jen předobrazného.

R Y T Í Ř K A S M R T I

Marie Antoinetta

L E O N B L O Y

R Y T Í Ř K A

S M R T I

P Ř E L O Ž I L

O T T O A L B E R T T I C H Ý

Mé sestre dánské

MARII TERESII MOLBECHOVÉ

RYTÍŘKA SMRTI jest mým prvním literárním pokusem. Byla dopsána r. 1877 v jedné kanceláři Společnosti Severní železné dráhy, u níž jsem byl v ten dávný čas jedním z nejmizernějších úředníků.

Z ničeho ještě nebylo lze tušiti, že se jednoho dne živou mocí přičiním, bych působil nepříjemnosti svým vrstevníkům. Kain Marchenoir hněl ve své přihlouplosti a nevěděl o své životní dráze.

Dvě kapitoly data mnohem pozdějšího, připojené k tomuto vydání, jeví jasně rozdíl dvou epoch a dvou stanovisk.

Někteří zuřivci budou snad zjišťovati dychtivě tento rozdíl.

V Paříži, 25. února 1896.

LEON BLOY

P. S. RYTÍŘKA SMRTI byla uveřejněna poprvé r. 1891 v revui nanejvýš belgické, v »Magasin Littéraire de Gand«, jež prý jest zakládána skupinou millionářů.

Když se autor přiznal k své nouzi, po dlouhé a prudké poradě byla mu udělena výjimečná mzda ČTYRICETI franků za tři tisíce řádků.

DIES IRAE

Fuissem quasi non es-
sem, de utero translatus ad
tumulum.

JOB X, 19

MARIE ANTOINETTA

narodila se v Den Dušiček. Církev pěla o Hněvu a hrozném zasedání spravedlivého Soudce. Ve všech katolických svatyních rozléhaly se nářky živých, prosících za nebožtíky.

Marie Antoinetta, plavovlasá *Rytířka Smrti* děsivější a krásnější než ona symbolická kositelka Albrechta Dürera, Marie Antoinetta, arcikněžna Svaté Říše Sedmi Bolestí, přišla na denní světlo, do tohoto smutku dní, střemhlav se vrhajíc z lůna mateřského do smutečních povíjání svého osudu.

Její první pláč novorozeňátka zdál se asi jakoby ozvěnou strašné Hymny církevní, a tato ozvěna v její ubohé duši nikdy neměla konce.

Toto echo rostlo s ní v tragickém purpuru královských dítek; usídlilo se v ní jako ve svém panovníckém paláci, zprvu jsouc zastřeno, neurčitě přerýváno, skoro němé a skoro hluché ve skvělé nádheře slavností a v šíleném jásohu láskou dýšícího národa, zřetelnější na sklonku tohoto tak krátkého štěstí; pak náhle nesmírné, převládající, ohlušujíc hromem v padající noci pohřebních obřadů nad Monarchií.

Nejpronikavější ze všech Písní Liturgie smísila se s jejím prvním vzdechem a přikryla svým vítězným bědováním projevy úcty i urážek jejích třiceti sedmi výročí.

Trouba svrchovaných děsů připojila nekonečno své úzkosti k radostnému vyzvánění a k marnému hřímání děl při jejím křtu; hlučící dav Umrlecův obklíčil jako okeán křehké nohy její kolébky, v níž dřímaly všechny melancholie historie. Hrůzy Posledního Soudu vznášely se jako hejno černých holubic nad tímto nevinátkem, jehož sebe nesčíslnější a sebe nesmírnější tupení nikdy nebylo by vyrušilo z rovnováhy.

Kniha, Trůn, Soudce, kolísavá bezpečnost spravedlivých, nadlidské ztrnutí přírody a smrti, takový byl zpěv v den narození a taková byla svatební píseň, zapěná v přesmutné molové tonině v temnotě svatební noci neviditelným chórem sto třiceti dvou rozmačkaných na náměstí Ludvíka XV.

Až královna francouzská půjde, by se dala zavraždit, bude moci zaslechnouti tuto ozvěnu naposled, a to bude svatební píseň k věčným svatbám při jejím vstoupení do nebe.

Vzejde tudíž v pravdě den ze slzí, ze srdce na prach rozdrceného, z odloučení od prokletých a z naděje k Bohu vztyčené jako věž osamělá v neuhasitelném plameni smírčí té oběti!

Jaký to neobyčejný osud a jaká to zázračná čest! Bezpochyby byly již jiné veliké žertvy položeny na kandelábr Smírčích obětí a víme, že dějiny každého věku jsou na způsob rokliny ve svém středu vyhloubeny ručejí krve nevinně zardoušených na vykoupení vinníků. Ale nemyslím, že by kdy které neštěstí lidsky trpěné bylo mohlo zachytiti tolik krásy do

rukou z alabastru čistšího a pitoměji rozbitého zakrvavenou palicí revolucionářského mrzačení.

Marie Antoinetta vystupuje do apotheósy svého pohanění s korunou na hlavě, s žezlem v ruce, a oběma nohama na třech stech tisících čelech diváků své popravý. Mrzký kosíř objevuje se jako *labarum* a proměňuje dějiny. V tomto znamení zvíťeziš, ó devatenácté století!

Až do tohoto dne 16. října 1793 spatřilo se dosti královen stínajících královny, nebyla však spatřena královna, guillotinovaná soudcovskou mocí Luzy, tohoto neřádu, jenž jest veličenstvem časů nynějších. Takový rozsudek neměl chyběti v právnictví vyhlazovatelů Boha.

Toť prý zahájení nové společnosti a konec starého světa. Já odkrývám v tom *Konec ZÁKONA SALICKÉHO*, a toho právě nepozorovala velikolepá pitomost revolucionářská.

Marie Antoinetta učinila jako svatý Diviš. Zdvihla svou hlavu uřátou a jala se kráčet a panovati sama jediná, držíc tuto hlavu v ruce. Vládou trvanlivou, již nebudou moci od nynějška vyhladiti ani vzpoury, ani popraviště, ani fusillada, ani dělové kartáče, ani požáry měst sídelních.

Královna Guillotinovaná, první toho jména, bude kralovati nade všemi korunami králův a císařův a nad sprostým náčelkem našich parlamentních purkrabí. A to až do té doby, kdy uhasne v Evropě poslední srdce posledního muže, poslední stud poslední ženy a poslední jiskra rytířských rozhořčení vědomí křesťanského!

Chci se zde odvážit tvrze, že nebude moci se zdát neuctivým leda nejneústupnějším anthropomorfistům Legitimity.

Marie Antoinetta není tak hluboce dojmavá, nezmocňuje se duší s takovou svrchovanou mocí vroucího záchvatu, *poněvadž nebyla světicí*.

Není světicí aspoň ve smyslu, jak Církev tomu rozumí, a proto jejich děsných trýzní královny, manželky a matky nemožno nazývat vlastně mučednictvím.

Kdyby byla bývala v pravdě světicí, na způsob svaté Alžběty nebo svaté Radegundy, a kdyby se byla k jejím pozemským úzkostem připojila nadpřirozená agonie žízně po nebi — bída naší lidské přirozenosti byla by se brzy odvrátila od této křížované Bídy, jejíž jas by nám byl nezbytně unikl.

Moderní rozum se vzpírá Nadpřirozenu. Každý to ví, a Svatí s věčným ulétáním nad čas skýtají málo kořisti našemu horování pěšáků. Dobře však pro citlivost toho veselého krokodila, jehož nazývají veřejnou útrpností, Marie Antoinetta nebyla světicí a její bolesti nemají známky nadpřirozena.

Přicházejí k nám prostě z hloubi jejího osamělého trůnu a z hloubi její duše ještě královštější a osamělejší. Vystupují z celého jejího života jako potoky krve, jež by se řinuly z celého těla chrabrého muže utrýzněného, který by se až k smrti nechal na kusy rozsekati.

Jestli vznešená krása utrpení Královniných nás od ní nekonečně odděluje, jejich podstata a jejich povaha nám ji přibližují jako sestru, skoro důvěrnou, a uvádějí nám ji přímo do našich srdcí.

Tupení, Nactiutrhání, Hanba, Osamocenost, kdož toho nezná? Kdož nebyl navštíven v blankytu svých nejkrásnějších dní těmito věčnými návštěvníci našeho zemského prachu?

Družka Ludvíka XVI. nejdříve byla udeřena na vrcholu Francie, jsouc posazena uprostřed květů zlatých lilií, mezi zbožňovateli, kteří se podobali nespočetným květům lilií z bláta...

Hnusná surovost této první rány zatřásla jí, krvácející a bledou, hned na prvním stupni, a bezcitná holdování nepřerušila proto ani na okamžik plápolu svého ustavičného zanícení.

Druhá rána byla ještě hroznější. Královna byla svržena až dolů se tří tisíc příčlů žebříku vážnosti, věrnosti a bázně, stupňovitě se řadících jako dlažice veliké Pyramidy mezi ní a nejsprostší obžernou sběří světa.

V tom okamžení se octla sama jediná tváří v tvář s Revolucí, jež ji uchopila do svého rudého náručí, do něhož starý duch Molochův vložil veškeru bujarost svého pekla znovu se rodícího a rozlomil jemně ubohou ženu, pochutnávaje si tak labužnický na nekonečném hoři a hrůze její úžasné agonie.

Jistotně, není zde krásy božské v pravém smyslu. Mystická květina nevypučela nenadálým vzkříšením z prýstíci rány tohoto krásného těla, jak to vidíme u svatých Mučedníků na naivních vyobrazeních starodávných antifonářů.

Avšak lidská Krása, nuzná lidská krása překypuje a soucitem rozdírá všechna srdce. Něžnost

a věrnost země této obstupují mlčenlivě tuto žalostnou ubohou rakev, od níž nijaká nádhera světa neodpuď smírčích slz pravých chudých a pravých bídnych až do poslední hodiny světa.

Zajisté nemám v úmyslu vypravovati znovu této melancholické historie, v níž se hromadí tolik slz, tolik hrůzy, tolik slavné nevinnosti, hodlaje navrátiti této minulosti, z níž se dosud třeseme, stín skutečnosti, jenž by znovu vzbudil rozhořčení. Jestli epocha revolucionářská zbavena velikosti, až se nám z toho žaludek obrací.

»Vše jest pověděno«, psal onen žvastal de La Bruyère počínaje svou knihu. Nikterak tomu nevěřím. Ba jsem i přesvědčen, že ještě všechno jest pověděti a že v celku pranic nebylo pověděno.

Kniha pp. Goncourtů zdá se mi nepopíratelně definitivnější. Leč ani ti neřekli všeho, nejprve proto, že se nemůže vše říci, potom proto, že nebyli křesťané a že zde jest naprosto potřebí býti křesťanem.

Vím, že sprostá obyčejnost se spokojuje se slovem de La Bruyèrovým. Památka Marie Antoinetty se s ním nespokojuje. Pomluva vytvořila o ní svou legendu, legenda zase živila pomluvu, a zajisté nezbyvá již místa pro nové žvásty.

Malířství, sochařství, rytectví, poesie a román vrhly se na tuto nešťastnici s pitomou zuřivostí triumfující banality. Věčné kliše sentimentální pošetilosti nehodlá tak brzo udělití milost této pohromě. Bude se ještě dlouho deklamovati o *Královské rodině v Templu*, o Ludvících XVI. a Mariích Antoinettách, modlících se za své katy, a o ševcích Simonech

do strhání. Všechno to tvořeno v onom rozbahněném vkusu falešného a ohavného fňukání, jehož tajemství, jak se zdá, mají továrny na pobožné obrazy a jenž by zastránil i od hříchu, kdyby hřích tak hovadsky vyobrazovali.

Myslím tedy, že by bylo ještě lze učiniti krásnou knihu o Marii Antoinettě, kdyby bylo možno dnes potkati geniálního katolíka. Co na mě jest, to činím: div se neukřičím, přivoláváje zoufale takového ptáka-ohniváka.

Ve světle nového pojetí tento člověk opravdu neobyčejný ukázal by nám ji posléze takovou, jakou byla, tato ubohá vznešená bytost, proti níž jak přátelé tak nepřátelé se rozzuřili, by ji potupili, jedni zhanobením, druzí směšnem.

Opravdu, velmi ubohá a velmi vznešená, a tak podobná nám všem, že zkostnatělí historikové Revoluce jdou až tak daleko, že jí odpouštějí, že byla zavražděna, že vytrpěla více než smrt, a že jí dovolují, by vstoupila do ráje jich útrpnosti, — aby ji tak odměnili za sklenici vody, kterou zvlažila vyprahlý jazyk hlupců, nestavši se jednou z těch Světic, jejichž život uctívá římská Církev a jež staví po jejich smrti na své oltáře.

II

BUKOLIKY MOLOCHOVY

Pastores tuos
pascet ventus.

JEREMIÁŠ, XXII, 22.

Bylo-li kdy co malého, bylo to osmnácté století. Na objevení jeho velikosti bylo potřebí heroického bačkorářství devatenáctého století a dutého pedantství našich doktrinářů. Malost osmnáctého století jest zcela původní a náleží jemu samotnému.

Ať je uvážíme s kterékoliv stránky, jeho mravy nebo jeho umění, jeho politiku nebo jeho filosofii, nenajdeme v něm ani nejnepatrnější stopy krásy nebo lidské síly.

Toť vesměrné zploštění duší. Toť *ležení na břiše* celé společnosti před Bohem, nikoliv aby se mu klaněla, nýbrž proto, aby přešel nikoho nezasáhna, jako ohnivý vír baterie, kterou třeba zničití jedinou ranou, až už nebude hřímati.

Jenomže země, kde si tato společnost lehla, byla tak rozmoklá, a břicho bylo tolik přilnulo k bahnu, že tři neb čtyři generace, jež zaujaly tuto polohu, nemohly nikdy zase povstati.

Děla a jízdectvo přejela po nich a vítězství Boží obrátilo se dále, by hledalo hrudí.

Osmnácté století mělo zběsilou nenávist, proti níž nenávisti devatenáctého století podobají se lásce, nenávist k Heroismu.

Tato nenávist vzrostla v nenávist punskou, a v tom, chcete-li, byl jeho vlastní způsob, by bylo velikým, jeho jediná velikost.

Byla to nenávist divoká, klnutí endemické a zoufalé, jež sežvýkávalo olovo na koule, otravovalo studně, vypalovalo kraje, strojilo zálohy národům a králům a kupilo je jako jedovaté sviňky, v roklích, v hloubi lesů, na pokraji všech stezek lidského srdce.

Pouštěli se ve stech tisících proti jedné ženě nebo proti jednomu starci a psali encyklopedie, by zaznamenali vítězství. Měli tresty na všelikou ušlechtilost a pranýře na jakýkoli projev krásy.

Opice jest vyvoleným a vroucně milovaným zvířetem osmnáctého století. Poznámka ta jest od pp. de Goncourtův, a jest to paprsek světla.* Opice vstupuje na místo Našeho Pána Ježíše Krista a leze po všech oltářích.

Jestliť pod jménem Voltairovým předposledním vtělením Molochovým a jeho posledním avatarem, než dojde do Robespiera, jenž uvede ve skutek definitivní nádheru jejího úplného vzkříšení. Než bude pít krev, požírá duše a ukonává svoji ďábelskou chut.

Byla to doba úžasně povrchní, v níž se zdá, že všichni lidé se rodili s darem nerozuměti ničemu z věcí vyšších.

Morální výchova dětí a mládeže jest vlastně vražděním jedy nejhroznějších žiravin.

Jakési rozměklé pohanství se kombinuje s nevím jakými zasmrádlými zbytky Port-Royalu. Greuze temperuje Lukrecia, a divoký med *Georgik*, vybraný z otevřených útrob býkův Aristajových, přemě-

* „Žena v osmnáctém století“, 1862.

něný v nečistý sirup, stéká se žlutého zobáku Fontennellova na růžovou palettu Boucherovu nebo Fragonardovu.

Lidé té doby rostou v jakémsi bledém a kalném světle, kterým spatřují nebe jako tureckou modří malovaný titulní obrázek nějaké encyklopedické básně a přírodu jako idyllu na způsob Deshoulièresův nebo Florianův, plnou bílých beránkův a modrých strážníků, vynikajících na prvních červánkách barokních květin a takto se ztrácejících až pod obzory.

Velký život se stává pastorálou nebo madrigalem těchto allegorických smrtelníků, proti nimž byzantští zprzněnci z patnáctého století nabývají v poděšené obraznosti titanských rozměrů prosopopejí aischylovských.

Jestli se lidská duše, udušená v tomto květném hnoji a nemohoucí dále, svrchovaným úsilím přestřela směrem k nebesům, vzlet její byl tak žalostně chabý, že ihned spadla na nečisté lešení kritického naturalismu filosofů nebo do blízké stoky humanitního a melancholického ďábelství Rousseauova. Svědomí chroptělo pod ssutinami světa.

Byla ovšem též ona pověstná *nakloněná rovina* stvoření, o níž tolik namluvily sentimentální duše. Ale byl to dle pravdy strašlivý svah, který se skláněl od Ludvíka XIV. a svažoval se přes trojí blátnivé kralování rovnou do koše guillotinního. Na tento svah pokládali ženy, a ty se válely tak až dolů, víc a více se vyhrnujíce a ukazující na výsost jasně méně bystrozrakým mathematickou skvělost zákonů svého padání. . .

Osmnáctý věk, tento fanatik malosti, neměl, zdá se, ani tušení, jaké divadlo agonie skýtá světu.

Několik slavných slov nedokazuje nic, několik proroctví z věšteckých úst polobohů dne nedává nám práva domýšletí se, že by lidé té doby byli více bystrozrací než ostatní o svém vlastním řízení.

Tehdejší svět naopak postupoval s nejneslýchanější bezpečností k filosofickému dobytí zoufalství a měl s všelikým možným nadšením za rozkošný květ dospělosti hrozně oplzlé koktání stařeckého dětství.

Věřilo se v návrat Astrein, temnotné pověry prchly, byvše daleko vymeteny vítězným světlem encyklopedickým. Duch lidský byl osvobozen a politické hospodářství, novorozeňátko moudrosti národův, přinášelo na zemi nevyčerpatelný roh blahobytu.

Než běda, vedle, pod makavým deficitem Penněz, který více méně viděla celá Francie svýma velikýma tělesnýma očima, předurčenýma k závratí, — byl tu hluboký a neproniknutelný jako noc prostorů, neporovnatelný deficit lidského Rozumu.

Kartesiánské nahrazení Boha svým já ve všech oborech politiky i vědy, nahrazení zákona poslušnosti papírem, úplné přelítí konstitucí, nenadálé odhalení Práv Člověkových, systém přírodní, systém úvěrní, systémy atheismu a bankrotu, zničení výsad šlechty a inaugurace výsad luzy, té posvátné Luzy, jež na konec bude mít své básníky a později svoji tichou kapličku a svůj mystický vitrail v kathedrále Micheletově, inspirovaného redaktora *Paralipomen* Nactiutrání!

Nemělo by konce vypočítávati sny zplozené v té dosud nezažité noci ducha francouzského. Víme, co se z nich stalo skutkem. Víme, jak slavný byly Francii neslýchané objevy této generace Prométhéův a jak zdařilé bylo ovoce!

Na spodním konci každé národní dekadence bývá obyčejně Rhetorika, ten nekonečný rybí ocas každé revolucionářské sirény.

Nemluvím o oné neproměnné a nezmarné rhetorice přilnulé na sliznici universitní, jež slintá svoje identické formulky po třicet věků civilisace.

Tahle nijak nepotřebuje revolucí, by zazářila v očích lidských jako purpurový květ akademického máku. Všecky doby a všechna prostředí jsou jí příznivy. Jestliť od přirozenosti přizpůsobena všem pomyslitelným událostem a srovnává se se stejnou dobrotivostí jak se všelikými katastrofami, tak se všemi šťastnými rozmary osudu.

Mazarinská kupole; presidentské křeslo; metropolitní stolec; parlamentní tribuna; politický banket, hippofagický nebo i anthropofagický; namodralé světlo volební krčmy; dno studně nepozorného astrologa; eklektické podium zoufalého advokáta; slzný mramor nějakého Mausola kupectva; kuchyně samého Lokusta v posvátném usebrání jeho nočního robotění a jeho mixtur; vše se hodí té věčné přežvýkavkyni, vše jest s to, by ji inspirovalo a rozezvučelo její starodávný huben.

Nemám čeho říci k této vypelichané zpěvačce z chmurného divadla Otřepaniny. Zbývá však rhe-

torika přítomnosti, přímé skutečnosti, přizpůsobená a nenadálá, jež vyráží jednoho krásného jitra jako obrovský kryptoгам po letním dešti u paty starého dokonávajícího stromu.

Jest to zvláštní rhetorika ohňostrůjcův hňupství všech věků v jejich úpadku. Jest to usmolený rub oné kutny Arlekýnovy, kterou si zvykli nazývati stylem neb geniem doby, i když není ani stopy po stylu a po geniovi.

Takto století osmnácté zplodilo rhetoriku stojící před zrcadlem, jež se skonbinuje v dosud nepoznaném precipitátu s medusím gongorismem sansculottid bratrství.

Rhetorika, jaké nikdo nikdy nespatriil u žádného národa, ukázala se v těch časech jako nějaký zázračný meteor, ze své cirkulace vyvržený zvěstovatel vesměrné pohromy.

Všechny známé rhetoriky všech věkův, aby přispěly ke zplození této rhetoriky úrodné ohromeními, skrze noc minulosti, přes bouře a uragany vyhlazujícího směšna, přinesly svůj nejúčinnější pel.

Oheň hranic inkvisičních, temnoty středověku, jed Borgiů, nůž svatého Bartoloměje, meč Harmodiův a Aristogitonův, pád Třiceti Tyranův a stouickýháv obou Brutů, zednářský hieratism Weishaupťův a savojský vikariát evangelisty Jeana-Jacguesa, federace národů nad užaslými okeány a zámořský apoštolát vzpour třikráte svatých! a t. d. Deklamatorní genius všech pokolení podměsíčních přichvátal na pomoc nadlidskému agregátu této zázračné rhe-

toriky, jež vepsala do dějin prohlášení Práv Člověka.

Myslíci třtiny patřily na tento maškarní průvod dvaceti pěti millionů Spartaků nebo Scévolů, ozbrojených sudlicemi, ve frygických čapkách, kteří skýтали představu numismatického davu v trhlině medailové.

A přece skrze tuto nesmírnou Courtillu uťatých hlav, v prachu všeho toho hroucení ukázala se nuzna a smutna slabá přirozenost lidská, oloupenější a zřetelnější než se vůbec kdy objevila.

Pod krvavou maskou transcendentní retoriky, hnané až k vraždění a k svrchovanému děsu, neproměnný člověk, ubohý Člověk Pádu, potil se a supěl ve svém věčném bédování.

Ať si nám pitomí historikové a dramaturgové mluví na dlouhé míle o obrech Třidevadesátého! Tito Adamastorové bouře se vypařili ve své vlastní sny a klamy a tak úplně se ztratili do prostoru, že dnes nemají už nic velikého leč nesmírné mlčení Piety dřímající nad jejich rakví...

Kalendář historie jest již takový, že bylo potřebí tohoto karnevalu Svobody, by předcházel veliké pokání, velikou Quadragesimu Despotismu, kázanou Napoleonem před celou Evropou na šedesáti bojištích a v kouři krve čtyřiceti millionů mrtvých!

Co se týče ubohé Marie Antoinetty, přišla do Francie jako ona líbezná duha ranní, jež prý věstívá špatný čas.

Přišlať právě ve chvíli, již bylo potřebí, aby se spojily a slily v jedno obě retoriky: retorika

před zrcadlem a rhetorika kosíře: a z těchto dvou rhetorik ta, jež jí uťala hlavu, jistě byla milosrdnější. Prostá mechanika Guillotinova byla na ni celkem méně krutá než složitá mechanika versailleské Etikety a způsobila jí menší *zkrácení*.

Tato veliká liliemi zdobená porfyrogenetka, o níž řekl kníže de Ligne, »že jí žádného dne nespátl dokonale šťastnu«, již prvním dnem byla uvězněna v ceremoniálu Francouzského Dvora, jako vážka ve víru.

Etiketa nošená nedávno Ludvíkem XIV., způsobem, jakým tento mocnář nosil všecky věci, na vršku své velikánské paruky, aniž jen chloupek se na ní zkřivil; Etiketa nepohřbená s tímto velikým králem, ztěžkala na jeho žalostných nástupcích jako nesnesitelná tretka. Ludvík XIV. nebyl toliko králem francouzským, byltž nejvyšší a neúplnější formulí Monarchie v moderních dobách. Formule královská se ukázala vtělena v tohoto prostředního člověka v nádherné rovnováze předlouhého panování, skvěle vyvažované všemi podřízenými formulami poslušnosti a úcty dvanácti věků, navršených jako podstavec pod čtyřmi nohama jeho zlatého trůnu.

Měl nadpřirozené záření svrchovaného Úřadu a skoro božskou bezcitnost Investitury všech křesťanských suverenity jemu vasalských.

Velikým zázrakem Ludvíka XIV. jest, že odolal mythologii svého údivného postavení. Zůstalť konec konců člověkem tento Šalomoun, někdy i člověkem pokořeným a třesoucím se ve slávě, a za to si zasluhuje, by se naň hledělo jako na divotvorce nemožné pokory.

Když Versailles, ta obrovská miniatura jeho snů, byl jím obýván, v slavnostním tichu toho lesnatého obzoru zrodila se nesmírná potřeba uniformity, a Etiketa, hodně uvolněná a shovívavá za bouřlivých dnů Frondy, stala se regulí tuhou, strohou, nepovolnou a neuprosnou, jež připomíná odříkání klášterní a již byl Ludvík XIV. zakladatelem neb aspoň reformátorem. Třeba čísti Saint-Simona a zvláště *Paměti* markýze de Luynesa, bychom si učinili pojem o této královské Trappě, o Přísné Observanci, již se vysmívali velmi nerozvázně, neboť to byla věc opravdu hluboká, jež nesměřovala k ničemu menšímu než k vyvržení všech odbojníků poslušnosti a všech ctižádostivců bez *povolání*.

Po Ludvíku XIV. Etiketa se stala, čím se stává obyčejně každá veliká Regule klášterní po smrti svého zakladatele, začáteční písmenou v záhlaví všech *kapitol* prostřednosti; rubrikou, jejíž duch se ztrácí, nerozluštitelnou, jak jsou v ní slova zpřepisována.

Katafalk velikého Krále byl osvětlen smutnými pochodněmi blízké orgie, kterou co nevidět zahájilo na šedesát let Regentství, a veliký hlas Massilonův neudusil těchto strašlivých světél. Hořela neuhasitelně až do tulejů a strávila i stůl hodovní.

Mane, Thekel, Fares Monarchie bylo psáno touž rukou, jež skláněla Evropu k nohám předka Balthasarova, a byla to zrovna ruka Etikety. Slušelo se bez pochyby, aby všemohoucnost králů velekřesťanských zakopla o tento popel a klopýtla žalostně ve své pýše, jako ten kolos s hliněnými nohama čtyř monarchií Prorokových. Tolik jest jisto, shledalo se, že z dědictví Ludvíka XIV. toto zase tížilo nejvíce a že

jeho potomstvo tím bylo rozdrceno. Co bývalo káznícím bičíkem v ruce stavitele versailleského, stalo se mlatem na ramenou bouratelů, kteří přišli po něm.

Sám Ludvík XV., který přec nebyval soužen skrupulemi a který nevyžadoval, by rozkoš, byla nejvýše uctívána k jeho posvátnému veličenství, Ludvík XV. panoval celý svůj život pod Etiketou a ani se nepokusil nikdy od ní osvoboditi. Nerozhaloval se před davem, jak se tolik namlouvalo lelkům demokratické věřivosti. Byl naopak nejsešňěrovanějším a nejuvězněnějším monarchou své doby.

Poněvadž Ludvík XIV. zetiketoval cizoložství jako vše ostatní, milenky Ludvíka XV. náležely zcela nezbytně do některé z těchto dvou kategorií: do přespočetných nebo do úřadujících. První nutily krále ke kouskům, jež pro Etiketu byly nesnadné a špinavé; úřednice ho vodily pod potupnými kaudinskými jhy *stylitského* cizoložství Ludvíka XIV., cizoložství předvídaného, uzákoněného, kázněného a přesně odměřovaného ceremoniálem, který nahražoval Boha a který byl králem králův.

Ubohý Milenec nikdy neměl síly vyjít z tohoto kruhu Popiliova: buď státní převrat nebo žití ctnostně. Nebyl schopen ani toho ani onoho a odebral se po vymezeném počtu dnů frivolních do jiného království než jeho, do království velmi cizího, jehož Etiketa pohříchu byla mu pramálo známa. Skonal jako starý lodivoda neostražitý, odkazuje svým dětátkům, by mohla čeliti blízkému rozchvacování, starou poblázněnou busolu, loď dřevou a bez stěžňoví a legendy o Kythere na mědirytinách.

Ludvík XVI. neměl souložnic, a toť vše, co o něm lze říci. V tom přerušil tradici a byl takto nešťastným dohodčím počestnosti na evropském trhu, kdež tato banální věc obecně padla v ceně. Ale svět už jest takový, že se vzdává těm, kteří jím opovrhují, když nějaká obávaná síla jest za jejich opovržením, a Ludvík XVI., který nebyl silen, neopovrhoval nikdy nikým. Aspoň se jeho opovržení nikdy neprojevalo.

Marie Antoinetta však ráda dopřávala svému opovržení proniknouti, přes záhyby a výkruty takové Etikety, v níž nejhlubší kynismus kombinoval všecky požadavky lidské úcty, že až vytvořil jakousi morálku *natrženou*, kterou zhýralá sběř den ze dne dále rozdírala. Bylo to dobře, ale opakují, bývalo by bylo třeba síly a jaké síly! Královna se jala stavěti proti kynismu neřesti zetiketované impertinenci ctnosti bez etikety a tím si nahnula na hlavu řeřavé uhlí vesměrného proklínání.

Chtěla zavřiti dvůr bývalým milostnicím Ludvíka XV., těm ženám zapleteným do triumfu Du Barryové, té pekelné uličnice s prozřetelnostním jménem*, jež přiměla Královskou hodnost Lilií skrčiti se do *sudu* Diogenova.

Vzepřela se, praví pp. de Goncourtové, by jí nebyla představována paní de Monaco, nedbajíc jejího jména ani jména jejího milence, Knížete de Condé, prohlašujíc otevřeně, že „nemíní přijímati žen rozvedených se svými manželi.“

Vzkázala po Králi vévodovi orleanskému, jehož nestydatost se jí hnusila a jenž se snižoval k zásobovatelství jeho Královského Paláce: „Ježto bu-

* Barry česky kanec.

dete teď mítí krámy, nebude valné naděje, že se s vámi budeme vídati leč v neděli.«

Když všecka šlechta v opojení jásala při *Svatbě Figarově*, jako by byla jásala při anticipovaném představení jiných *Bláznivých Dni*, jimiž byly 21. leden a 16. říjen, Marie Antoinetta, první prohlédši a rozeznávajíc předem trojhranný kosíř rozuzlení, pravila svému lékaři, který jí mluvil o Beaumarchaisovi: »*Marně ho očišťujete, nesprostíte ho jeho špinavosti.*«

»Byla přesvědčena, že jen proto byla knížata Domu rakouského tak oblíbena, že dvůr vídeňský málo vymáhal etikety. Ostatně nač třeba rad, úvah, vzpomínek z dětství, by se zošklivila mladá kněžně taková tyranie? Jaká trpělivost by byla odolala denním mukám podobným této: Komornice, dne zimního, připravena podati košili Královně, jest povinna odevzdati ji čestné dámě, jež vejde a svleče si rukavice; čestná dáma jest povinna odevzdati ji vévodkyni orleanské, jež zaťukala na dveře; vévodkyně orleánská jest povinna odevzdati ji hraběnce provensské, jež právě vešla, zatím co Královna zkřehlá, s rukama skříženými na nahé hrudi, propustí z úst: »*Tof odporné! Jaké ostouzení!*« *

Nic jí nebylo odpuštěno, ani její cudnost, ani její důvtip, ani její nešťastný osud, ani dobrodiní, jež bez ustání štědře prokazovala nesčetným chudým, kterým pomáhala ze svých peněz až do 9. srpna, kdy si Královna francouzská vypůjčuje na almužnu dvousetliberní assignát.

* Pp. DE GONCOURTOVÉ, „Marie Antoinetta“

Kladli jí za hroznou vinu zjevnou rozptýlenost jejího života a nesmírnou potřebu činnosti, která jí šířala srdce prostřed dvora ssedlého a znehybnělého ve formulích.

Neoblíbenost, kterou jí přivodila nejumělejší a nejneunavnější ze všech nenávistí, dospěla takového stupně, že v srpnu r. 1787 podobizna Královny s dětmi nebyla vystavena v prvních dnech výstavy, aby snad chátra jí nezhanobila. Nesměli se toho odvážiti.

Posléze obecné nactiutrhání dospělo svého nejkrásnějšího triumfu a vytvořilo své dokonalé arcidílo v té veliké hanebné aféře s Náhrdelníkem.

»Té nevylicitelné aféry s náhrdelníkem!« praví Carlyle, Jupiter, hřímající otráveným epithetem. »Červený klobouk, kardinál Ludvík de Rohan; sicilská žalářní krysa, Balsamo Cagliostro; modistka, paní de Lamotte, »dosti pikantní tváře«; nejvyšší církevní hodnostáři v tancích s rozpuštěnými vlasy, mezi dryáčnickými věštcí, kapsáři a veřejnými děvkami; všecek neviditelný svět Satanův uvedený na světlo a neunavně se deroucí do viditelného pekla pozemského, zatím co vystupuje k nebi kouř jeho muk.

»Trůn byl přiveden do ostudné kolise s otročím vězením. Užaslá Evropa se rozléhá těmito mysteriemi po devět měsícův, vidí jen lež na lež, zkaženost mezi vznešenými i nízkými, hýření, lehkomyšlnost, pitomost; a síly nikde, leda v hladu.

»Plač, krásná královno, vylévej svoje první slzy bolesti bez příměsi! Tvoje krásné jméno bylo pokáleno dechem nečistým, pokáleno nenapravitelně, pokud budeš živa. *Nikdy* již nebude pro tebe lásky nebo

útrpnosti v srdcích živých, dokud se nezrodí pokolení nové a dokud tvoje vlastní srdce nebude mrtvo, vyhojeno ze všech svých bolestí. Epigramy nebudou ode dneška ostřejší a hořčejší, nýbrž krutý, lýtý, beze jména.

»31.května 1786 takový bídňý kardinál Rohan, vrchní almužník, odcházeje z Bastilly, jest provázen potleskem davu; nikoliv, že by byl milován, ani že by si lásky zasluhoval, ale jest to člověk důležitý, protože má proti sobě dvůr a Královnu.«*

Dvůr a Královnu! Nikoliv, Carlyle. Jediné Královnu a možná Krále, jest-li tento ubožák schopen nenávisť a postihl-li nesmírnost té urážky.

A dvůr, ten se nerozhořčuje valně, a strání-li se kardinála, dle pravdy mnohem spíše proto, že on vyválel své biskupské ruce v bahně špinavých spoluvín, nežli z kterékoliv jiné pohnutky, vyvěrající z loyálnosti a šlechetnosti.

Tisíc neviditelných paží neslo tohoto člověka k této nejúplnější mrzkosti. Když byla dokonána, shledal se samotný, třebaš potupně odplacen, a dal se smíšenou chátrou u vítězné slávě zavést zpět do svého příbytku.

* TH. CARLYLE, „Dějiny franc. revoluce“, d. I.

III

NIC LILIÍ

Vacua est anima ejus...
et anima ejus vacua.

ISAIÁŠ, XXIX, 8.

Ludvík XVI. byl konstitučním králem *dlaždiců pekla*. Historik malomyslně tápe v minotaurickém labyrintu jeho dobrých předsevzetí.

Mazlavý a lymfatický *Pikrochol*, autority věčně rozsekané v kusy, očekával v neproměnném klidu prorokovaný návrat zlatého věku dobrovolné poslušnosti.

Opřen o prchavý mrak nejmarnějších nadějí, jež kdy obývaly měkkou dřevň filanthropického mozku, dovedl poslouchati bez rozhořčení drzé hrozby Parlamentův a provazolezecké protesty obou shromáždění, býti jako král mírumilovný při zabíjení svých nejvěrnějších služebníků, předsedati mezi Talleyrandem a Lafayettem transcendentní komedii Federace, přijmouti se srdcem rozněžněným pitomou přezdívkou *Obnovitele Svobody*, nasaditi si červenou čapku a nikdy nezoufati nad srdcem Francouzův.

Guillotina se mu jistě zdála velmi nepochopitelnou a velmi hořkou v pozítří tak plamenné retoriky bratrství. »Nikdy bych byl nevěřil«, říkají blázínkové. Ludvík XVI. nikdy nevěřil a tudíž nikdy nepochyboval.

Měltě ducha pečlivě uzavřeného každému ať kladnému či zápornému přesvědčení, jež by se bylo jakkoli vlámalo do ctnostných a dobráckých *agend* jeho žití.

Jeden z nejdychtivějších slídlů anekdotických tohoto století, p. Ludvík Nicolardot, uveřejnil nedávno pod zdrcujícím titulem *Paměti Ludvíka XVI.* nejúžasnější a nejpoučnější ze všech honebních zápisníkův.

Slovo NIC, psané bez jakéhokoliv podivu bezelstnou rukou královou, jest výrazem na označení marnosti, pro něho absolutní, každého dne, o nějž požadavky královského úřadu olupovaly urozenou zábavu honební.

Toto slovo *nic*, inkrustované do jistých dat, působilo by neobyčejným dandysmem, kdyby nešlo o Ludvíka XVI. a kdyby se nevědělo, že to jest sám výkřik jeho svědomí.

Obraznost jest zastrašena neodhadnutelnou kvantitou »nicek«, jež zobrazují toto panování, a zvláště od chvíle, kdy energická přítomnost něčeho stala se naprosto nezbytnou.

Bylo potřebí tomuto královskému Ničemu vznešeného processí 21. ledna a oslnivé hanby popraviště, by vyplavalo k životu a by datovalo jednou pro vždy svoje nastoupení.

Jest dosti snadno představit si Marii Antoinettu, mladou, živou, duchovní, nadšenou pro štěstí, naprostý opak onoho ničeho, jak padá rázem pod závislostí na tomto Ničem Lilií, věčně omráčeném a nehybném na své philanthropické ose.

Na vysvětlení tohoto srdcervoucího a bizzarního sňatku nelze uvést leč *postulatum* jakéhosi prozřetelnostního odpykávání. Bylo potřebí tako-

vého Ludvíka XVI., by byla možná Revoluce, a takové Marie Antoinetty, by tato revoluce nepodobala se žádné jiné.

Jindřiška Marie Francouzská, královna anglická, byla zajisté rekyně. Není fysiognomie pronásledované královny, jež by byla vznešenější. Ale měla chotě skorem důstojného sebe, ačli takové ženy mohou jej míti. Karel I. se arci lépe mohl brániti, ale konec konců on se bránil. Dějiny nám ho ukazují na koni, s mečem v ruce.

Marii Antoinettě, ležící dvacet let přes srdce Ludvíka XVI., jako Prorok se položil na tělo mrtvého dítěte, by je vzkřísil, nikdy se nepodařilo vzbuditi v něm onoho tlukotu ušlechtilého vzteku, který by byl možná dostačil, by smáčkl měchuřinu revolucionářského žvanění, a staniž se cokoliv, byl by aspoň získal cti jeho ubohé památce.

»Strach, by král nebyl snižen, jest trvalým strachem Marie Antoinetty, a mezi tolika úzkostmi jejími úzkost, která neusíná nikdy. Její žádost vyznačuje v každé větě, aby král učinil něco velikého.« *

Marné rozzuření duše ohnivě na duši vlažnou a nespalitelnou, jež ve chvíli krajního rozžhavení dovede se leda odpařovati do měnivého prostoru vzdušin! Dcera Marie Teresie tím promarnila svůj život a utrýznila tím své srdce. Co chcete, by na tom pochopila tehdejší společnost?

—

Jak žena, královna, jejímž příkladem by se neřest tak ráda byla viděla povzbuzována a posil-

Pp. de Goncourtové.

ňována ; jak bezúhonná choť by byla došla odpuštění za stále se stupňující horlivost, jakou dávala na jevo pro zašlapávanou čest svého manžela a svého krále ?

Manželství viselo tehdy velmi nízko, jako všecko, a ženě ani nepřišlo se domnívati, že by snad bylo nějaké mravní souručenství mezi ní a smrtelníkem obecně na výsost trpělivým, jehož plápol se-světšťovala.

Theologické rozvinutí prosté základní myšlenky katechismu o manželství bývalo by zabilo úžasem tento svět parfumovaný a nekající. Nekonečný dosah, mravní i božský, svazku manželského na-čisto unikal tomuto víru Stymfalid Francie, tomuto černému mračnu necudných a vyžilých ptáků, kteří brázdili soumračnými výšinami staré aristokracie.

Pí. de Choiseulová, žena z nejbezúhonnějších té doby, tvrdila, že si váží pí. de Pompadourové.

Dvojnásobná originalita krále necizoložného a královny zamilované do cti svého chotě, nezbytně způsobila kruté pohoršení, jehož dusící jedy se vy-lily na hlavu jediné královny, které Ludvík XVI., zabavený hony, zámky a jinými důležitými věcmi, ani nepomyslel chrániti.

Toto podivné panování bylo tedy žalostnou partií šachovou, v níž *královna* chránila bez ustání *krále*, který v nezvratném klidu nechával kolem sebe vše jatečně zabíjeti a vše bořiti. Jenomže v opak hry šachové král byl vzat. Vzat a usmrcen s tisíci, aniž byl jednou jedinkráte řal na svou vlastní obranu a na obranu těch, kterých mu byl Pán uložil ostříhati, vystrojiv korunou jeho massivní neschopnost.

»— Hektore, jedinou ránu ; ani jednou netneš pro nás, kteří umíráme za tebe ?« Vzpomínáte si na onu prosbu čtrnácti bratří zbabělcových v překrásném románě Waltera Scotta ? ...

Jaké mrzáctví ! Vše bylo v rukou tohoto člověka ; čtyřicet tisíc věrných Němců Bouilléových ; nezkažená šlechta zemanská, jež by se byla zdvihla ze všech provincií na zavolání Suzeraina v nebezpečí ; na hranicích sympathická Evropa a již krom toho záleželo na blahu tohoto trůnu, a kdyby všeho toho nebylo — útěk.

Útěk, k němuž nalézají energii bázlivi živočichové a jehož byl neschopen ! Nedovedl ani utéci, když se o to pokusil, a nechal se zadržeti v poslední chvíli jako uniknuvší zločinec hrstkou špindírův.

Marie Antoinetta, dychtivá jednání hrdinského, že by až, býti sama, byla zachránila monarchii, a věčně přikovaná k tomuto zoufalému solecismu královskému a manželskému, vyrazela leckdy v rozhořčené úsudky, jež tvrději tíží paměť Ludvíka XVI. než hanebný ortel jeho vrahů.

»Znáte osobu, s kterou mám činiti«, psala hraběti de Mercymu d'Argenteau. »Ve chvíli, kdy si myslíte, že jest přesvědčena, slovíčko, žvást ji přemění, aniž má o tom potuchy ; proto také s tisícerymi věcmi nelze nic začítí. Věřte však, že ať mne jakékoliv nebezpečí pronásleduje, mohu se vpraviti do okolností, ale nikdy nesvolím k ničemu, co by mne bylo nedůstojno ; právě v neštěstí cítíme tím více, co jsme.«

Její manžel byl opravdu velmi způsobilý, by jí to dal hořce pocítiti. »Jsouc spoutána slabostí, ale žárliva na autoritu a důstojnost osoby královské, zamítala myšlenku, by ukázala, co zmůže *žena a dítě na koni*. Vzpírala se pokusiti ať o cokoliv, čehokoliv se odvážiti sama, ze strachu, by nezastínila krále, nezastřela, neumenšila.« *

Co se týče toho, co by byla mohla učiniti sama, její korespondence nám ukazuje dosti jasně, že byla v této ženě, jak se mysliło, lehkovážné převzácna povýšenost dobrého smyslu a velmi střízlivé vidění nejstrašlivějších skutečností.

Tu jest list, dosti zarážející a dosti krásný, by byl citován celý. Jest adresován do Anglie, 9. dubna 1787, totiž v pozítří shromáždění stavův a v předvečer onoho význačného výbuchu obav, jenž překazil veřejné vystavení jejího portraitu.

»Tam, kde jste, možno se vám aspoň těšiti ze slasti, že neslyšíte nic o záležitostech. Třebas jste v zemi Sněmovny horní a dolní, opoosicí a návrhů, můžete si ucpati uši a nechati, ať se mluví. Ale zde to jest hřmot ohlušující proti mé vůli. Ona slova opoosice a návrh jsou zavedena tak jako v Parlamentě anglickém, s tím rozdílem, že přejdou-li v Londýně, na stranu opoosiční, napřed se zbavují přízně královské, kdežto zde se mnozí staví proti všem moudrým a blahodárným hlediskům nejctnostnějších mistrů a podržují svoje dobrodiní. Toť možná obratnější, ale není to tak ušlechtilé. Doba illusí minula a dostává se nám zkušeností velmi krutých. *Draze platíme dnes za svou zaujatost a za svůj enthu-*

* Pp. de Goncourtové.

siasm pro válku americkou. Hlas lidí počestných jest udušen počtem a pletichami. Opouštějíce základ věcí přichycují se slov a mnohonásobí boje osobní. Odbojníci raději strhnou stát v záhubu, než by se vzdali svých intrik.«

Po dvou letech píše pí. de Polignacové: »Zahyneme spíše slabostí a chybami *svých přátel* nežli piklemi zlých.«

Ve svém proslulém *Memorandu*, v němž se obrací na Císaře, svého bratra, a jež jest datováno 3. září 1791, jsou věci, o nichž bychom myslili, že jsou psány augurskou rukou Burkeovou, přesně jeho způsobem a v jeho stylu. Na příklad:

»Jak lze poznati, co jest asi vhodno stavu národa, jehož slabší část poroučí v třestění a jež celý celičký opanoval strach! — Není veřejného a skutečného smýšlení v národě, který nemá citu pro čest, atd.«

Opírajíc se o vznešený pojem královské Autority, netrásla se více pomyšlením na válku občanskou nežli sublimní žena Karla I. Myslílať správně, že to, co se smí jmenovati právem na zemi, jest *právem* vždycky a že *nejposvátnější ze všech povinností*, jak říkala tatrmanská Nezávislost, nikdy nemůže míti síly předpisu, poněvadž přísluší samému Bohu, by vyvracel Dynastie a zavrhoval Pokolení.

Soudila, že právo uváděti si v poslušnost souvisí s božským právem vládnouti, zrovna tak jako právo trestati není odlučitelné od práva udělovati milost; samá práva nesrovnatelná s podstatou svrchovanosti lidové, vždy podřízené zákonu psanému.

Myšlenky neskonale vzdálené chabého mozku Ludvíka XVI., který, podoben jsa monarchům abdikátorům z devatenáctého století, nevěřil valně ve svoje božské Právo a snášel velmi trpělivě, by z něho nastříhávali čtyřdenních luzových královstvíček, jako by nastříhal profousovských plášťů z ve-teše městského staršího.

U takového člověka hrdinné výstrahy Královny byly tak úplně marny jako prudké rady pí. Alžběty, nejúdivnější postavy té doby a tak vznešené, že Marie Antoinetta sama se zdá proti ní slabou a mdlou.

Tato kněžna, toť pravda, byla vskutku *světici* a spadá tudíž do kategorie historických osobností pečlivě zahalovaných v mraky soudobou historií.

Paní Alžběta, jež byla hrdinkou a zemřela iako hrdinka, »*muž Tuilerii*«, jak praví pp. de Goncourtové, kteří z ní činí překrásný a převznešený portrait, tato křesťanka tichá i násilná, jak třeba býti dle Evangelia, bychom uchvacovali zároveň nebe i zemi, a jež neměla na podlé urážky v Templu než jediné slovo: »Boží dobroto!« kdežto Královna, třesoucí se a nezkrotná odrážela tupení, — tato neposlaná Johanna z Ārku královské hodnosti, jež chtěla zahynouti, prohlašovala stylem břitčím meče, připomínajícím styl veliké Slečny, vlastní sestřenice Ludvíka XIV.:

»Vidím občanskou válku nezbytnou. Nejprve myslím, že již jest, poněvadž kdykoliv jest království rozděleno ve dvě strany, kdykoliv strana slabší

nezachraňuje svého života, leč nechává-li se oloupiti, jest nemožno nenazývati toho občanskou válkou. Kromě toho nikdy nebude možno, aby anarchie skončila se bez ní; čím déle se bude prodlévati, tím více bude prolito krve. Toť můj princip. Kdybych byla králem, byl by mi vůdcem.«

Taková řeč není právě po chuti devatenáctému století, které se chlubí všemi kompromissy a všemi kapitulacemi,— století *kunktatoru*, vyznačujícím se dokonalou blažeností, jež ustavičně selhává, a universálním narovnáváním, jež povždy dospívá k vražděním.

Nuže Ludvík XVI. byl podstatou králem devatenáctého století. Měl minutu velikosti, nic více, a tou byla, běda, jeho poslední minuta.

Revoluce, jak byla přeuctivou dcerou, pohřbila svého nevědomého a vykleštěného Zploditele do nekropole rozsáhlejší než tradiční hrobka francouzských králův, nesmírného pohřebiště bez nádherných nápisův a bez pohřebních svítilen, kamž s hlavami uťatými sestoupila nesčetná Předsevzetí, ať dobrá či špatná, jež se zmítala v lidských podobách v tom nešporním šeru *Authority*.

Marie Antoinetta a pí. Alžběta sestoupily tam též, ačkoliv v nich bylo něco zcela jiného než předsevzetí. Tyto ubohé ženy naplnily tak svůj osud. Zrodivše se obě pro věci veliké a byvše rozdrčeny nemilosrdně se svými zahalenými amforami Prosebnic Monarchie naproti sprosté hlíně nejlinějšího krále — zmizely do hlubin věčnosti, zůstávajíce po sobě mléčnou dráhu třpytících se slz a nesmrtelný pocit nejnesmazatelnější ze všech křivd Spravedlnosti.

PŘED LID SE LVICÍ

Ecce Judex ante januam
assistit.

SVATÝ JAKUB, V, 9.

V pondělí 14. října 1793 se projednává před novým soudním dvorem revolucionářským jakási pře; pře taková, že nikdy tyto staré zdi nespátřily podobné.

Jest to soud nad Marií Antoinettou.

Netrpělivost vládnoucího sansculottismu potřebovala nové tragické podívané, podobné divadlu z 21. ledna, a dovolávala se jí odevšad s mocným a jednomyslným řevem.

Není pochyby, 21. leden byl krásná věc, ale právem se myslelo, že nové drama bude něco ještě mnohem krásnějšího, a ušlechtilý sansculottism se už předem na to olizoval.

Spatřili guillotinovati syna šedesáti králův, sama krále tolik, kolik jím mohl býti, a na mou věru, sklidili jakési zklamání. Tak jako puštěno-li padesát psů na jediného nedoročka, nelze rozumně předpovídati každému z nich leč praskrovnou kořist, — právě tak sto tisíc záští sansculottských kolem popraviště ubohého krále nemůže si slibovati každé zvláště nějaké přehojné částky jeho agonie.

Tak dlouho se čekalo na tuto podívanou! Pýcha, Nenávist, Závist, Hněv, Generální to Stavové všech nízkých vášní tak zběsile volaly po tom dlouhé věky, — a ono to bylo jen takové!

O Marii Antoinettě se vědělo, že to též bude jen takové, ale byla to aspoň žena, a sybaritství li-

dové pomsty bude se moci volně vyválet v hanbě mnohem dokonalejší.

Cítiti, že máš v ruce srdce královny, dcery králův, sestry královny, matky královského prince; cítiti, že toto srdce, jež tlouklo do nedávna nad všemi srdci, jest nyní tady, na dlani uličnické, a že bije proti tepnám uličnickým; věděti, že bude možno ždímati z něho krev a pokořovati je do libosti, s dokonalou jistotou, že nikdo, ani aristokrat, ani kníže, ani Bůh, ani žádná síla ať nebeská či pekelní nebude se moci tomu opřítí a nepostaví se na obranu; jaká to nevýslovná rozkoš!

Nuže, Královno opuštěná, pomni své krve, pomni své slávy, pomni své krásy. Obnov si v paměti všechna svá minulé opojení. Připomeň si Marii Teresii, připomeň si slavnosti o svém sňatku a štěstí, kterého jsi od něho očekávala; vzpomeň si na Versailles a Trianon. Vzkřis, můžeš-li, ty věci na vždy zmizelé, tak až by ti vystoupilo jich vidění, jež by tě rozplakalo slzami zoufalství.

Ách, myslila jsi, ubohá porfyrogetko pobledlá, že tvoje ctnosti ti budou počteny za něco! že lid francouzský dojat se rozpomene na velikou útrpnost, již jsi pocítila z hloubi svých jasův s jeho bídou, a že nemáš-li naděje na pouhý stín úcty, aspoň ti bude dopřáno zdání soucitu v tvé neporovnatelné sklíčenosti!

To neznáš tohoto lidu, a co do Revoluce, valně jí nerozumíš. Slyš. Jest nás několik millionův bídníků, přišedších z nejhlubšího dna propasti sociální.

Po věky nebyli jsme nic, byli jsme na zemi leda a-
bychom ji zalévali svým potem a hloubili ji svými
kostmi. Dokud jsme byli učeni jakési křesťanské
naději, mlčky jsme se smiřovali s ustavičným po-
káním.

Od té, co filosofi a halamové zničili tuto na-
ději, již pozbyli jsme trpělivosti. Toť vše.

Nechceme poslouchati než toho, co si zaslou-
žilo opovržení, a osobujeme si poroučeti všemu, co
bylo usouzeno hodným, by po nás šlapalo. Dekre-
tujeme vesměrné vítězství své ohavnosti a nikdy se
dosti nenavodíme neřádů po neposkvrněných výši-
nách lidské nevinnosti.

Marie Antoinetto, dříve arcivévodkyně, dříve
královno, naše neodpuštělné křivdy jsou tvojí krá-
sou, tvou ctností, tvou vznešenou tváří panovnickou,
které neměl tvůj manžel, a nade vše tvou neporov-
natelnou pohromou.

Žebráci, jež jsi živila, trápí se, že tě nemohou
ještě více ztýrati, a budou plesati jako hory žalmis-
tovy při tvé poslední muce.

Když jsi byla v Templu, není-liž pravda, byla
naše nenávist dosti dovedná, dosti hanebně důmy-
slná, by tě trýznila? Vzpomeň si na alej jedlých
kaštanů na dvoře, jak jsi byla dohnána tam vyjítí,
abys nepadla do mdlob ze svého smrdutého vězení,
a jak ti bylo projítí samými pošklebky a oplzlostmi!
Vzpomeň si na mazaniny uhlem a na nápisy po
zdech! a zvláště, ó Královno zlatých Lilií, nezapo-
meň *na tu toaletu, jež ti celý rok byla společna s měst-
skými gardisty a vojáky!...*

Nyní bude brzo všemu konec. Marie Antoinetta jest v Conciergerii. Revoluce vztahuje svou ruku plnou krve k této velebné hlavě věnčené gloriolou všech smutků, jež možno vytrpěti naší slabé přirozenosti. Roh hojnosti pokořování, vysypaný na hlavu Královninu, jest dojista již prázden.

Nebili jí; toť jediná hanebnost, které jí ušetřila luzová velkodušnost. Vše ostatní dostoupilo až tam, že se jest naprosto nezbytno zastaviti, neboť už nezbývá než smrt. »Bez řeči« či s řečmi, ale v plném slunci a před veškerým lidem, který si žádá, by byl posilněn podívanou na tuto očištnou slavnost. *Expedit UNAM mori pro populo.*

Svrchovaný lid sedí v nesmírném amfitheatru a huláká na plnou hubu, aby mu byla předvedena lvice. Neboť se nechce v tuto hodinu »s křesťany před lvy«, nýbrž se lvy a lvicemi před odpadlické syny starých křesťanův.

Časem předhodí mu též nějakého krokodila, nějakého ohromného Dantona či jinou některou krvelačnou a žvavou obludu. Zatíná do nich svůj hrdý zub, ale zvláště se nemůže nasytití lvů, a na neštěstí jsou lvové vzácní.

Fouquier-Tinville, kolec nevinnosti, dodával tam, co měl nejlepšího. Ale dotud se mu nepoštěstilo předvésti tak velikého zápasu svému sansculottskému pánu, svému všivému a všemocnému Césarovi, nespočetnému štěkotu: totiž zápasu Královny se Smrtí! Královny silnější než nejkrutější osud, se Smrtí slabší než Láska, praví Svatá Kniha.

Psal jsem o tom již na začátku. Toto nebylo vidáno od vzniku křesťanských monarchií, a braku

obžerné sběři bude 'posléze možno zazpívati své *Nunc dimittis* !

Na neštěstí neočekávaná nouze o psané důkazy proti Královně zadržovala ještě »nesmírnou radost otce Duchêna, že uzří, jak rakouská vlčice posléze bude příkrácena.«

Bedlivý Tinville marně pátral, nenalézal nic. Královna spálila všechny své písemnosti. A přece bylo nezbytně třeba něco naléztí...

Prozřetelnost nechtěla, aby Marie Antoinetta byla doslova zavražděna. Pouhopouhé zavraždění jest jakýmsi pošlechtěním na kvap, bez okolků, *rabským mydélkem*,* hodícím se usmoleným hrdinům demokracie, z nichž činí mučedníky, nebo gladiátorům parlamentní politiky, jichž aureola může osvěcovati shromáždění. Ale zavraždění pompésně právní, s jeho okázalostí popraviště a s jeho potupným průvodem, toť koruna vyhrazená, diadém císařský, jehož květné hroty protrhují klenbu nebeskou a který se nehodí leč na duše vyvolené a vzácné mezi vzácnými.

Slavné slovo abbé Edgewortha u popraviště Ludvíka XVI. jest pravdivo ve všech smyslech a jako by bylo z nadpřirozené inspirace ; ale toto slovo potřebovalo, by bylo pověděno. U guillotiny Královniny jest to zbytečno ; neboť Marie Antoinetta na své neskonalé hoře a na svou neskonalou útěchu ví něco, čeho Ludvík XVI. nikdy nepochopil. Ví, že jest Královnou *smírči* za všechny hříchy Pokolení Svatého

* Hra slovní: savonnette à vilain (slovní překlad rabské mydélko) zn. koupenou hodnot (šlechtickou).

Ludvíka a že na oné potupné houpačce rodí do slávy Ráje předky svého chotě.

Od 2. srpna do 16. října Královna francouzská žila tedy v Conciergerii, nazývá-li se to životem, než jí bude udělena ta milost, by ji *odsoudili* a vydali na smrt.

Tato věc jest dostatečně známa. Kdo jen drží kus péra v ruce, mluvil o tom. Neskonale pokořování, potupné mučení, *spoření* Republiky na prádle nešťastné ženy, její dvoje bídné šaty, bílé a černé, oboje zteřelé, aniž jí možno dáti jiné pro finanční nesháze, do nichž vrhá Francii pan Pitt, — o všem tom bylo mnoho a mnohovypravováno, a nemožno již více.

Ale *duše* Marie Antoinetty, ta jedinečná a opuštěná duše, jak snad nikdy nebyla žádná duše, hle, co bychom si přáli spatřiti, kdyby nám to někdo mohl ukázati.

Byla brutálně odtržena od paní Alžběty a od svých dětí, obrána o poslední věcičky z kapes, o poslední dárky na památku a podobizny, jež měla; byla ubytována v místech neznámých, děsných, měla věčnou společnost, od té, co se naposled pokusil o únos baron de Batz, dvě četníkův, bdících dnem i nocí skoro v její světnici; — jaké asi myšlenky v ní klíčily v tomto novém Versaillesu o několika čtverečních stopách, Versaillesu nebo Trianonu úplné hanby, které již nemožno přitížití? Vždyť Marie Antoinetta jest stále královnou francouzskou, neboť žádné špindírství podměsíční nemůže způsobiti, by jí nebyla.

»Dlouhé dni, dlouhé měsíce, ty dni a měsíce, jež uplynuly mezi příchodem královniným do Conciergerie a jejím processem; bolestné očekávání, v kterém královna již nežijící, všecka umořená, neodpočívala ještě ve smrti! Modlila se, četla. Udržovala svou odvahu pohotově. Zaměstnávala svou obraznost. Prosila Boha, aby zkrátil její čekání, knih, aby jí daly trpělivosti. Ale v které knize by příběh nebyl nepatrný a zajímavost její chabá proti románu jejich neštěstí? Které četbě bude možno, by svou hrůzou vyrvala jedno okamžení z její přítomnosti, Královnu francouzskou z Conciergerie? »*Dobrodružství nejstrašnější*«, to jsou vlastní slova Marie Antoinetty, když po Richardovi prosí Montjoie o knihy; a nic není s to, by zaplašilo její smrtelné úzkosti leč život Cookův, cesty, ztroskotání, hrůzy z neznámého, tragedie nesmírna, příšerné bitvy moře s člověkem.«*

Dobrodružství nejstrašnější! Ubohá duše opuštěná! Lidožrouti Cookovi jsou přec jen primitivní prospěcháři, kteří kořistí ze svých zajatcův. Jedí je prostě, bez jakékoliv rafinovanosti záští. Ba možno i říci, že je *maji rádi* tímto způsobem. Ale tato divá zuřivost celého národa proti umírající ženě, toto hanebné mstění vzbouřených pacholkův, kteří triumfují nad ponížením svých pánův, to aby zděsilo naivní a prosté ohavnosti všech Polynésanův Tichomoří.

Ostatně i z pouhopouhého hlediska praktického lidožroutství Paříž z 93. roku nemá ničeho záviděti anthropofagům.

* Pp. DE GONCOURTOVÉ, „Marie Antoinetta“.

»V Meudonu, praví Montgaillard s velikým klidem, byla koželužna lidských koží. Z kůže guillotinovaných, které se vyplácelo sedřítí, vyráběla se výborná kůže na brslenky a na jiné potřeby. Kůže s mužů, poznamenává, byla trvanlivější i lepší jakosti než kamzičina; kůže s žen se nehodila skorem na nic, jsouc tkaniva příliš křehkého...«*

Historie, vracejíc se k vypravování o *Poutnicích purchasských* a ke všem vypravováním starým i moderním, nenalezne nic tak strašlivého jako toto průmyslné, pokojné, skoro elegantní lidožroutství. Zdá se, že toto přináší nejvyšší civilisace odtržená od víry křesťanské. Nešťastná Královna jistě to hluboko pociťovala a znudila se svou četbou.

—

Řekl jsem to již výše: nevěřím ve *svatost* Marie Antoinetty. Nedostává se velikých rysův a nezjevuje se nadpřirozeno.

Přece však zbývá toto, co vypravuje Montjoie. V samé Conciergerii se podařilo odvážnému baronu de Batzovi, že již již by ji byl osvobodil. Ale bylo třeba zabítí ty dva četníky. *Zamitla*, ač možno říci, že nikdy právo zákonité obrany nebylo vyjádřeno zřejměji, světelněji.

21. ledna se v ní naposled vzbouřila krev, když se rozkřikla na biřice guillotinní odvlékající Ludvíka XVI.: »Jste všichni zločincové!«

Když jí vyrvali syna, bránila ho jako lvice, jíž byla, nastavujíc se všem ranám. Bylo třeba, aby jí pohrozili, že ubohé dítě zabijí.

* MONTGAILLARD, d. IV. str. 290.

Od této chvíle vše u ní povolilo, všecko její odporování pohaslo a zaniklo v nesmírném mlčenlivém a odevzdaném zármutku, v kterém posléze vzchází odpuštění, doporučované Naším Pánem Ježíšem Kristem, jako bledé slunce nad mořem, na druhý den po bouři, jež byla vše zničila.

V den, kdy odcházela z Templu, zapomenuvši se shýbnouti uhodila se do hlavy ve věžní brance. Tázali se jí, neublížila-li si. »Oh, neublížila, pravila, nyní mi již nic nemůže ublížiti.«

Již si neposteskla, zcela se ponížila před tajemnou Spravedlností svého Boha a pohrouzila se tiše v muka.

Co se dalo mezi touto sekvestrovanou duší a Utěшитelem otrokův a pokořených královen, jež ho volají na obou kolenou?

De Maistre pravil, že bylo možná v srdci umírajícího Ludvíka XVI. jaké také přijímání muk, mhoucí zachrániti Francii. Jak mnohem oprávněněji by to bylo lze říci o Královně, o té koruny zbavené Veronice, která by byla neměla ani šátku na osušení obličeje svého Mistra, kdyby byl přešel jejím vězením, — ale která by ho byla mohla občerstviti největšími slzami, jaké byly vyplakány od Magdaleny, a která by se byla prostřela na přísné dlažice, by mu poskytla celým svým tělem královského koberce!

»Nemáte dosti odvahy?« tázali se ji jednoho dne ke konci této nekonečné agonie. »Nikdy mi jí nechybí«, pravila. Snad by jí byla neměla dosti před několika lety, když byla teprve u svého prvního meče. Když sedm nožů bylo dobře zabodnuto, k nevytržení, ucítila se načisto silnou, a byl čas, aby bed-

livý výpravčí duší, Fouquier-Tinville, označil ji, by se dostavila na jeho jatky.

Dostavila se 14tého. Nalezne se málo tištěných věcí tak tragických a též tak úžasných jako ty suché stránky v *Denníku* revolucionářského Tribunálu, jež jsou nadepsány: *Soud nad Vdovou Capetovou*.

Večer před tím bylo jí zakusiti ohavného tajného výslechu, jímž se doufalo vymoci na této nešťastnici, umořené strádáním, nějaké přiznání, nějaký hmatatelný rozpor, který by ji nadobro zostudil. Ač na ni udeřeno znenadání, ač se neměla s kým poraditi, nevzdala se a nesnížila se.

Fouquier, zoufalý, že nenalézá proti ní žádné zbraně, rozhodl se přejíti dále a konati řízení beze všech dokladů, leda že by bylo možno za ně považovati psané obludnosti, jež Hébert šel vynutit na dítku proti jeho matce.

Dovedete si učiniti pojem o deliriu rozvzteklé zvědavosti, jež asi posedla zakrvácené zevlouny sansculottismu ráno 14. října. Nesmírný dav obléhal Palác, Tržnici, naplňoval tribuny, hnusné mraveniště vrahův a prostitutek otravovalo vzduch kolem ubohé Královny, vydané všem těmto zhanobujícím pohledům.

Po křivých přísahách porotcův a po nejapné komedii předchozího dotazování jakási písařská nestvůra předčítala arcidílo Fouquier-Tinvillovo, spis žalovací.

Tato proslulá obžaloba, v níž nejpodlejší a nejkrvelačnější hyperbolické tupení jest násobeno ne-

změrnou hloupostí, zajisté by si nezasloužila, by byla vylovena ze své propasti lidských výkalův a by byla vytažena na světlo našeho slunce, kdyby se v ní neukazovalo jakési zjevení pravého genia revolučního, kterého de Maistre prohlásil *satanským*.

Toto epitheton jest zde ospravedlňováno právě totožností věčného postupu, který záleží v tom, že se povalí muž pod ženu a že se mu pod třesoucíma nohama této vítězky rozdrtí srdce.

Ženy mají podivné místo v Revoluci. To ony se první odvážily vztáhnouti ruku na věc vyhrazenou, na Hodnost královskou (Povstání 6. října), jako se Eva dotkla zapovězeného ovoce. Hluboká historie Revoluce, která by si vytkla za úkol odhaliti všecky morální vlivy, jež zavinily tento obrovský výbuch pýchy, byla by myslím zároveň úžasnou monografií ženy v moderních dobách.

Svatý Augustin už před mnoha věky, stanově genealogii Chlípnosti, ukazoval, jak Pýcha jest v samém kmeni této děsné mancinely. Veliký doktor myslel po svatém Pavlovi, že Chlípnost jest trestem za Pýchu, a jest známo, že spravedlivou oplátkou naprostý anthropomorfismus lidského zvířete a krajní ukrutnost jeho mravů bývají účinky tělesné nezdrženlivosti.

Dlouhá melibejská selanka s růžovýma nohama, jíž bylo osmnácté století, nezbytně se skončila oním *Çà ira* lític guillotiny, a tento závěr nebyl méně nevyhnutelný než kterýkoliv jiný závěr, vyvozený z nezdolné povahy věcí.

Nechť jakékoliv hovado bylo ve Fouquier-Tinvillovi, nemohl nevidět, že když Marie Antoinetta, činíc mu nesmírnou čest, přichází před něho jako zločinec, děje se na poučenou světu mimořádná demonstrace kteréhosi tajemného zákona.

Neuvěřitelné rozběsnění jeho vzteku, který připomíná vztek Kaifášův, vede nás k myšlence, že tento příšerný idiot zahlédl úžasnost této konfrontace.

Nešloť tam v podstatě o nic menšího než o čest všech žen a všech matek, zastoupených tu Tou, která přec jenom nepřestala býti světelnou Hlavou a živoucím obrazem jejich důstojnosti.

V tomto okamžení poprava Královny měla býti do slova morálním stětím celého jejího pohlaví.

Koryfej Práv Člověkových, Fouquier-Tinville, vzpíral se tomu tím méně, že Revoluci, jež odměňovala dívky-matky, málo záleželo na cti Ženy, a že kde kdo viděl, nebo myslel, že vidí, v odsouzení Marie Antoinetty výhodu nezměrného dosahu, totiž efektivní a neodvolatelné vyhlazení Monarchie, jejímž se zdála býti životním principem.

Stuartovci vypučeli znovu v krvi Karla I., hlava Ludvíkova mohla znovu vypučeti na jiných bourbonských ramenou, ale mělo se za to v této bývalé vlasti rytířského zbožňování Ženy, že hlavy Královen již nevypučí, jestli je utnou jednou pro vždy až u samého srdce, když srdce to byli rozdrtili.

Snad by byli měli pravdu, kdyby bylo šlo o Messalinu, jak se říkalo, ale čistota Marie Antoinetty byla průhlednou propastí nad těmito chlapecký-

mi experimentátory zkázy a vše, co do ní vrhali, nezbytně vracelo se hromem na jejich hanebné lebky.

Úhrnkem žalovací spis Fouquierův má přesnou hodnotu historické antifráze a dobře poslouží na změření morální velikosti vdovy po Ludvíku XVI. tou grandiósní marností, s níž se potkalo úsilí zhanobiti ji.

Uřatá hlava Královnina neskotálela se po Schodech Obrů nactiutrhání, jako hlava zločinné dožové, kterou by poprava na věky potupila. Zůstane však vetknuta tak jako rytina nesmrtelného usmíření v krvavém titulu žalostných epopejí Hrůzovlády.

Taková jest morální krása Marie Antoinetty. Krása lidská a nikoliv božská, pokud se jí možno dohadovati, ale proto mocnější na nás, lidi devatenáctého sloletí, kteří nechápeme nic z toho Bláznovství Kříže, pro které jest tak snadno odevzdati se do vůle Boží, — poněvadž dává duším neuhasitelnou žádostivost božských muk, zaměňujíc hrůzy těla spojeným sybaritstvím Bolesti.

POSLEDNÍ PŘÍZRAK

Dimitte nobis debita nostra,
sicut et nos dimittimus debito-
ribus nostris.

MODLITBA PÁNĚ

V úterý 15. října 1793 o půl noci předseda revolucionářského soudu pravil úředně jmenovaným obhájcům Chauveau-Lagardovi a Tronsonu du Courayovi, že *»ve čtvrt hodině«* rokování se skončí, aby si připravili obhajoby.

Čtvrt hodiny! Židé by byli povolili více! ... Čtvrt hodiny na přípravu k odpovědi na toto obvinění spletilé jako schismatická mosaika, zpřepisované a zamotané jako byzantský palimpsest, s písmeny neseškrabanými, na kterém by šedesát po sobě psaných historických lží vystoupilo zároveň! by se převrhla na hrot pyramida falešných svědectví schystaných davem utrhačův, jimž by bylo nemožno zacpatí ústa pro jejich množství a pro jejich neproniknutelnou tupost! Odpovídati po přelíčení, které již trvalo dvacet hodin, se vsazením vlastního života, kdyby mluvili příliš vřele pro tuto Královnu již předem odsouzenou a před posluchačstvem sběhším se jediné proto, by uslyšelo čísti ortel smrti a by pozorovalo čelo žertvy!

Obhájcové, kteří nebyli lidé povýšení ani hrdinové, odmručeli cosi. Dějiny, jež zaznamenávají málo obhajovacích řečí a jež dobře mají, nezachovaly ani této řeči, která jistě nezůstala lidu v paměti. Ostatně taková obhajoba, přišroubovaná ke kůlu obecného předsudku a v posměchu záští vesměrné-

ho, démonického, byla by zastrašila samého Mirabeaua, kdyby mu byl Bůh dopřál dožítí se tohoto vznešeného tlampačství, jež by bylo vykoupilo všechna ostatní.

Nic nebylo možno. Vznešeno pozbývá moci na rotu revolucionářskou, nemá dráždivé chuti krve, a potom, do kterého ohniska pathetičnosti byla by se pro ně vydala duše lidská po Malesherbesovi, po neslýchané obhajovací řeči starce Malesherbesa, objevujícího se u zábradlí, by hájil svého ubohého Krále, nepravícího nic a vybuchujícího v pláč pod svými šedinami?...

Mýlím se. Něco bylo ještě možno. Muž, kterému by byl býval život ničím, který by býval hluboko pociťoval fantasmažorii republikánskou a ledovou hrůzu tehdejší retoriky, který by byl chladně pohlížel na toto sezení jako na shromáždění pitomých upírův, jež třeba zprovoditi se světa; takový byl by mohl nikoli zachrániti smrti zaslíbenou hlavu Královninu, ale aspoň pomstíti na místě lidské svědomí a sraziti vaz krvelačnému pedantismu Revoluce.

Bývalo by bylo třeba vzkřísiti k této obhajobě francouzskou hbitost, jež byla chyběla rokování, a pomásti *svatokrádežně* ironickou improvisací loudavou slavnostnost tohoto areopagu Thrasybulů v karmáňolách. Kardinál Maury zachránil tak svou nevzácnou kůži v jedné vlastenecké strkanici a slovíčkem smázl vzteklé záhlaví sansculottismu.

Jakou úžasnou obhajovací řeč *à la lanterne* bylo lze pronést v ten den soudu Marie Antoinetty! Jakou strašlivou persifláž takové oběti, pravící svému vrahu: »Tvoje červená čapka jest pouhým ozna-

kem maškarním a tvoje Svoboda jest jen ošumělým čtyřnohým thematem, nacpaným soloecismy a od-souzeným k blízkému nezažívání.« Jaká ostuda! Jaký to hrom! Tak jej slyšíme!

Představte si tu obrovskou dvoranu v Paláci, kde zasedal někdejší kassační dvůr, namačkanou hnusnou massou dupajících, sápadících se, tleskajících sansculottův; retiára nevinnosti Fouquier-Tinvilla s jeho rotou na lešení; několik lamp, pruhujících svým špinavým světlem temno této vlhké říjnové noci a činících ještě zsinalejšími odporné fysionomie tohoto shromáždění vrahů, zbavených spánku; na lavici obžalovaných, osvětlenou jednou z lamp, Marii Antoinettu z rakouského Lotrinska, Královnu francouzskou, bledou jako otrhané lilie s její koruny, v jejích ubohých černých šatech. Její zbožňované plavé vlasy sešedivěly, pozbyla v Conciergerii jednoho oka, její krása jest zničena, a chtěli-li bychom ještě naléztí stopy po ní, bylo by se třeba zadívatí z profilu. Tehdy kamej lotrinský vystupuje neurčitě v tomto stínu, tak jako bolestná podobizna na nečistém kovu...

Jest čas, aby smrt přišla, neboť není na světě královny, jež by byla schopna ještě den trpěti taková muka. Za tohoto nekonečného rokování lid si žádal dvacetkrát, aby vstala ze své stoličky, by ji lépe viděli. »Brzo-li pak se nasytí lid mého trmáčení?« prohodila utýrána. Jednu chvíli, ve smrtelných úzkostech, v nejzazší trýzni, propustila z úst jako by zabědování: »Žízním!« a nikdo se jí neodvážil podatí napít.

V tom vstává jakýsi přízrak a praví:

»Občané porotci, přísahali jste a slíbili, že budete zkoumati s nejúzkostlivější pozorností výpovědi svědků proti Marii Antoinettě, vdově po Ludvíku Capetovi; že až do svého prohlášení s nikým se nebudete domlouvat; že nedopřejete sluchu ani záští ani zlomyslnosti ani strachu ani vlastní náklonnosti; že se rozhodnete dle výpovědí svědkův a dle důvodů obhajoby, podle svého svědomí a svého nejvnitřnějšího přesvědčení, s nestranností a pevností, iak se sluší na muže svobodné.

»Moje svěřenka, jsouc mocně posilňována tímto slibem, vyslechla ne bez ošklivosti, ale s klidem, který se sluší na obviněnou zbavenou naděje, obludná a směšná svědectví, uváděná proti ní v tomto rokování.

»Já, její obhájce, jsem se rozhodl neodpovídati na ně. Ježto neomylná rovnoprávnost lidu nemohla mi povolití více než patnáct minut na prostudování pře a na vypracování obhajoby, a ježto vaše nezviklatelné vlastenectví začíná pociťovati zjevný vliv máků Boha spánku, nebudu zatěžovati vaši mysl nezáživným vyvracením toho, co někdejší řeč tyranův byla by nazvala nezapnými pomluvami. Bych je uváděl na jejich hodnotu, vím, kdo jste. Vážím si, jak náleží, té neporovnatelné cti, že mluvím před vámi a pomáhám jaksi k svatému porození vašeho nejvnitřnějšího přesvědčení...

»Pozoruji tedy, že mojí úlohou jest mnohem méně, bych vám domýšlivě přinášel světla, než abych předložil vašim neprodajným očím žalostnou opuštěnost této nešťastné někdejší kněžny, zapřisahaje

vás, vlasteneční občané porotci, byste ráčili mírniti svou spravedlnost svým milosrdenstvím a nevynášeli nálezu příliš přísného, který by rozrýval srdce našich soudců, přinucuje je k méně bratrskému aplikování zákona...

»Ó věčné Moci přírody! Neodolatelné nadšení revolucionářské se mne zmocňuje v tuto chvíli! Nikdy nebude dosti chvály naší nesmrtelné Revoluci. Staré republiky plesaly na skvoucím slunci svobody, méně však vesele než my a s menší mužností. Chyběla těmto demokraciím, pěstounkám posvátných práv lidského pokolení, třikrát velebná formule, které před námi žádné republikánské zákonodárství nevěpsalo na vysoké kabřince chrámové ani na vítězná rostra lidové tribuny. Míním naši vznešenou Formulí BRATRSTVÍ. Země i nebesa patří na nás pro to v souhlasném pocitu posvátné hrůzy.

»Republikánské dítky starověku znaly svobodu, někdy i jakousi relativní rovnost, která nepřekračovala mezi agory neb fora, ale podržely otroctví a nepoznaly bratrství.

»My jsme první opravdoví bratři, jež hvězda denní ozářila svými zúrodňujícími paprsky!

»Ať vystoupí ten zločinný přívrženec tyranie, který by se odvážil jistiti, že cit bratrský nežije v nás leč ve stavu prázdného pojmu a že neplápolá v našich útrokách!

»Kde že jest bratrská lopota, s kterou jsou lidské ruce a které bychom se byli nepodjali? Ustou-

pili jsme jen jedinkrát před kterýmikoliv důsledky tohoto obrozujícího principu ?

»Počínaje na věky slavným dnem naší Federace, kdy svět svíraný okovy zřel v nevýslovném ohromení, jak celý národ byl osvobozen, mísícím se s slzami něžné lásky, na vyhlazení tyranův na posvátném oltáři vlasti, jaká se to viděla hluboká jednota bratrského citu ve všech našich srdcích ! A přes neodčinitelnou zpronevěru několika zrádcův, iež spravedlnost lidu potřela, kdo by nám směl vytýkati, že již nejsme stejně humanní a že jsme nedostáli své přísaze ?

»V krutých dnech zářijových, ano otrocké Prusko bylo v našich branách, když bylo dlužno bez odkladu ztrestati hříšnou pomatenost vnitřních nepřátel národních, zdaž jsme nespatriili, jak se ihned v této veliké obci ustavila nová federace statečných srdcí, sjednocených na pomstění své matky a na ztrestání zločincův ?

»Vlastencové srdce neochvějného, kteří jste neměli podílu ani na bestialnosti krveprolévání ani na změkčilosti podlízavého soucítění, a jichž mstícího ramene žádné aristokratické bědování nemělo moci zaraziti; vlastencové srdce vznešeného, naleznou-li se tu někteří, ať promluví a ať mi jsou na svědectví, že nikdy nebylo na zemi tak dojemného příkladu bratrství.

»Ze všech míst země tyranové, kteří na nás číhají, vidí vystupovati k nebi krvavý dým našich bratrských smírných obětí ! Kdokoliv se vzepře býti z našich bratří, jest synem smrti, neboť nemyslíme,

že by mohlo býti něco jiného, a vyhladili jsme slitování, bychom zastrašili krále, kteří by si přáli zničit bratrství!

»Někdejší Královna francouzská, zde přítomná, skýtá vašim očím nejnespornější živoucí důkaz naší bratrské solidárnosti. Vystřízlivěvši posléze z hříšného veličenství trůnu, s kterého ji národní spravedlnost přinutila sestoupiti, zahrnuta nespočetnými dobrodiními mateřské Republiky, jejíž nevyčerpatelná starostlivost ani na chvíli neustala bdíti nad jejími dny a šetřiti jejího štěstí, jakou nesmírnou vděčností by se neměla cítiti proniknuta k vám ve své duši!

»Nemajíce dosti na tom, že jí pomáháte ve všech jejích potřebách s lakonskou štědrostí, když jste byli zahrnuli jejího ducha zářnými zásadami vlastenectví, když jste byli osvobodili její srdce od tyranie barbarského manžela a od protiobčanských požadavkův domnělého svazku dříve posvátného; zdaž jste nehnali bratrské nezištnosti až do nejzažší krajnosti, ujavše se vychování jejího synka, svěřeného vámi bdělé péči vlastence a moudrého muže, který mu záhy vštípí zároveň s praxí užitečného řemesla ošklivost ke všem tyranům?

»Dnes tato *občanka* stojí před vámi, by byla souzena. Ze všech obvinění, jež žaloba uvaluje na ni a jichž makavé nesmyslnosti jste se jistě zhrozili, míním zkoumati jen jediné, jež shrnuje, jak se mi zdá, celou myšlenku státního zastupitelství, ačkoliv ctný občan žalobce neusoudil za vhodné for-

mulovati je, a tak zůstává lstivě ve stavu nejasného domnění. Míním *nevděčnost*.

»Občané porotci, slabý hlas obrany podává proti tomuto hroznému obvinění energickou žádost o zamítnutí žaloby. Že moje svěřenka, přivyklá nemilostem, mohla vyslechnouti bez rozhořčení, jak jest obviňována z rozličných zločinův, že si třebaš dopisovala s mužem, titulovaným králem českým a uherským, kterého se nebojí nazývati svým bratrem, když nesčetným sansculottům jest se spokojiti, by byli jmenováni jeho poddanými;

»Že rozmrhala národní peníze z mozolů lidu v nekalých pletichách s almužnou, kterýmžto mrzkým hrdopýšstvím tak často potupila nuznost vlasteneckou;

»Že strpěla, by její trabanti vystrájeli hostiny, na něž nebyl pozván lid, a by s bílou kokardou připíjeli rozličnými přípitky na zmar svobodě a na zdraví tyranů;

»Že sama svou přítomností povzbuzovala k těmto nevýslovným útokům;

»Že hledala útekem, jak by unikla osvědčené lásce svobodného lidu;

»Že pořádala v svém příbytku tajné schůzky, na nichž se jednalo, jak by byla zničena Práva Člověka a jak by Francouzové byli zase ujařmeni pod tyranské jho, pod nímž tolik věkův hynuli;

»Že *sekala olovo na koule*, když lid neměl chleba;

»Že přála té rotě fanatických a odbojných kněží, zahnízdivších se po celé Francii, povzbuzujíc tím

a schvalujíc svatokrádežné *veto* někdejšího krále ;

» Posléze že po několikrát za svůj život dala na jevo mrzkou sympathii s původcem všech našich béd; s Ludvíkem Kapetem, pod zdánlivou záminkou, že jest jeho chotí;

» Opakuji, že Marie Antoinetta, někdejší Královna francouzská, mohla, neprojevivši nejhlubší ošklivosti, vyslechnouti na sebe tak hrozná obvinění, není tu nad čím žasnouti !

» Vlastenci porotcové, ctní mužové, ať z Pláně či z Hory zapřisahám vás, byste nežasli nad tím.

» Monarchické vychování zavedlo na scestí přirozeně svobodné srdce mé svěřenky a neuzpůsobilo jí k stoické morálce přátel svobody. Nyní, když jest uvědomena o svém bludu, když do hloubi duše vystřízlivěla z illusí svého dětství, oči její se otvírají k světlu a její duše jest zaplavena veselím při pomýšlení na rozhodné osvobození, kterého se jí v brzku dostane vaším bratrským kosířem.

» Ale co do zločinu nevděčnosti, myslíte to doopravdy, neporušitelní občané? Z této poslední ze všech ohavností, zplozených ve tmě pověry a utlačení, z této děsné zvrhlosti srdce, které snad ani nerozumná tvář není schopna, kdož by mohl, kdož by se odvážil vrhati podezření na moji svěřenku ?

» Do jaké propasti bídačství bylo by ji třeba svrhovati, bychom uvěřili na jediný okamžik v tuto svrchovanou, v tuto nejúplnější ničemnost !

—

» Nikoliv, občané, pozdvihněte svých zrakův a pozorně uvažujte četné okolnosti této veliké pře.

Vše-li se dobře prozkoumá, není to nikterak královna, již máte souditi. Není to ani někdejší královna, stín královny. Nechme toho ohavného titulu. Jest to slabá žena, pěstěná kdysi v prokletém lůně pověr a tyranie, a kterou vaše vlastenectví právě osvěcuje o nicotě majestátu vlád.

► Jest to občanka tak jako vy i já, občanka zoufající si, že nosívala korunu, a která by jí asi nesbírala dnes ve strouhách.

► Mimo to jest to žena opuštěná, bez přátel na zemi, od posledních výbojův lidského ducha, a která nemá naděje potkati jich mnoho této chvíle v děsných branách smrti, kterou jí chystá vaše dvorné bratrství.

► Nejprostší cit útrpnosti vám káže, byste ušetřili této hlavy. Dodávám, že by majestátní důstojnost sansculottismu tím nic neutrpěla. Daleka mne však budiž opovážlivá myšlenka, bych zadržoval neposkvrněné rámě našich obětníkův! Vímt', že nezbytno, aby vše ustupovalo stravující nás potřebě, bychom zajistili na zemi vesměrné panství bratrství, a že na dosažení tohoto neocenitelného cíle naše povinnost neporušitelných republikánův nám velí, a bychom byli neuprosni, byť bylo dlužno guillotinovati celé pokolení lidské! Ať zhynou, třeba-li, naše jména i naše památka, nedovolíme, aby zbabělé rozněžnění nalezlo přístup do našich obrozených duší a zdrželo o pouhou minutu vesměrné dokonání veldíla naší lásky!

—

»Již na začátku jsem prohlásil, že nikterak nejsem ozbrojen, bych vyvrátil obžalobu, a moje srdce se utkává zároveň s vlastním vlastenectvím i s vaší neporušitelností. Dav ušlechtilých občanů si žádá, aby někdejší Královna byla vydána na smrt. Vlastenec Hébert, nedobytná hašta sansculottismu na stráži, neustává se dožadovati její hlavy v antické řeči, jejíž přísná důstojnost jest ctí lidskému svědomí; hrdinný zástupce Garrau z dalekých Pyrenejí, kdež pracuje až do úpadu pro vlast, zdaž nevzkazoval tyto dni Konventu, jak ho rozhořčuje, že dosud vidí na živu Marii Antoinettu? a sám bezúhonný Druet, kterého žádná koruna občanská již nemůže povznést, zdaž nenaléhal svou inspirovanou výmluvností na vykonání tohoto mužného návrhu celého osvobozeného národa?

»Divadlo na věky vznešené! Kdyby pět set tisíc vlastencův, jež pojímá v sebe Paříž, bylo snad přemoženo soucitem, — čehož se nemožno domnívati bez jakéhosi rouhání, — zdvihly by se zase miliony jiných, by bojovaly, a od jednoho konce Francie na druhý neuslyšelo by se ani hlásku na obranu té nešťastnice! Občané antičtí, mužové Plutarchovi, vaše poslání jest krásno, a dvacet pět millionův obrozených Francouzův hledí na vás.

»Právě jsem vám podal důkaz o své neskonale úctě k Republice vší úhony prosté, jejímiž jsme přešťastnými syny. Přičiňoval jsem se vykonati nejnesnadnější ze všech rozkazův, pozdvihuje hlasu za onu nešťastnici před tribunálem, jehož neoblomná spravedlnost není méně hrozna nevinným než zločincům.

»Doufám, že jsem dosti silně vyjádřil úctu své svěřenky i svou vlastní úctu k svatým a posvěceným formulím revolucionářským, skrze něž duch lidský po tolika stoletích utlačení statečně se osvobodil od snižujících pověr otroctví. Volnost, Rovnost, Bratrství... nebo smrt! Hle, naše *labarum*, občané. Skrze to přemůžeme všechny tyrany a vykážeme do nejneproniknutelnější tmy zločinné tradice úcty, útrpnosti, umírněnosti a počestnosti, jež byly tak dlouho basí někdejší křesťanské společnosti, založené na někdejším Bohu, kterého náš nezdolný rozum právě na věky zahladil.

»Tedy ve jménu těchto vznešených vítězství vás zapřisahám, velikomyslní vlastenci porotcové, byste pozorně uvážili výjimečnou závažnost svého neodvolatelného rozhodnutí. Historie upírá na vás svůj zrak a země se hrouzí v mlčení kolem svatyně vaší neomylné spravedlnosti!

»Již nemám co vám ještě říci. Prosím jen, by mi bylo dovoleno před vámi a před lidem promluvit k mé svěření několik slov, jež mi klade do úst nejčistší vlastenectví.

»Naléhavě si vyprošuji, bych nebyl přerušován. Co mi zbývá říci někdejší královně, spadá do našich akt obhajovacích, dle nichž jste přísahali ustavití své přesvědčení a založiti na nich svůj nález. Tedy ve jménu Spravedlnosti dožaduji se na chvíli naprostého ticha:

—

»Paní a moje Vládkyně!

»Když jsem se ucházel o čest, bych hájil Va-

šeho Veličenstva, ani mi nevstoupilo na mysl, že by nějaké lidské slovo, byť sebe mocnější, mohlo zachrániti Královnu již předem odsouzenou.

»Tato pompa, jež nás obklopuje, jest jen okázalým právním představením, temnotným přeludem hroznějšího Soudu, který přijde na konci koncův, až i všichni soudcové, ať věrní či zpronevěřilí, budou pohnáni zodpovídati se.

»Věděl jsem s určitostí, že jest obrana úplně marna a že něco takového jest nejvýše opovážливо. Věděl jsem, že v těchto dobách bratrství a svobody nevinnost obžalovaných jest nejopovážlivější domýšlivostí, a že hájení není ničím nežli šeptnutím do neproniknutelného ucha Zločinu.

»Nemluvil jsem tedy v naději na spravedlnost, nýbrž abych zachránil čest jména francouzského. Nechtěl jsem, aby se napsala do dějin ta nesmazatelná hanba, že *všichni* vaši poddaní mlčeli. Nechtěl jsem, aby se smělo někdy říci: »Francouzové byli tak zbabělí, že ani jeden z nich se nechtěl vydati v nebezpečí pro tu opuštěnou královnu!«

»Přišel jsem vydat zde svůj rozhořčený řev a položit svoji hlavu. Zmocniž se jí kdokoliv, nebudu jí brániti lépe než velebné hlavy Marie Antoinetty Francouzské, cítě se dostatečně odplacen za svoje slova, dostane-li se mi té cti, bych se s ní sdílel o popraviště.

»Než však uběhne nenávratně chvíle, kdy mi jest dovoleno mluvit, račte strpěti, ó moje Vládkyně, ať se odvážím obhájití vás proti jedinému hroznému nepříteli, jehož se máte báti při tomto stání. Totiž proti Vám samé, proti vaší vlastní velikosti.

»Jestliť nám ještě potřebí vaší útrpnosti v naší neporovnatelné zbabělosti a naší podlosti. Uhaste, možno-li, plameny své oprávněné žádosti pomsty, odpusťte Francouzům, jako jim odpustil Král, váš manžel...

»Kéž nás vaše odevzdanost ochraňuje a kéž se vaše bolestná duše stane posledním útočištěm vrahův, kteří ji snad ubili.

»Takto budete dokonaleji a s větší svobodou panovati než v samém Versaillesu, uprostřed nádher a otroctev svrchované moci. Budete mocna v hloubi rakve.

»Ó Královno pronásledovaná! slévá-li se ze všech slz srdcí jakási veliká řeka, jejíž liman ústí v nebesích, Vaše Veličenstvo, jsouc unášeno na těchto vlnách, nemá se proč obávati předlouhé cesty, neboť tato řeka bolu se stala jakoby přívalem v těchto strašných dnech!

»Ó Matko urážená, jak nikdy nebyla urážena žádná matka od Té, jejíž slzy byly novou potopou a kterou věky nazývají Dolorosa, prosím vás pro Boží Milosrdenství o milost a odpuštění tomuto ubohému lidu.

»Ve dnech kolem vašeho narození země se začala třásti a ve svém třesení zničila jedno z veleměst tohoto světa. Jakou katastrofou beze jména bude asi provázena vaše smrt, nemá-li naše úděsná bídnota práva spoléhati na přímluvu vaší muky!

»Hle, co jsem měl říci vaší královské Bolesti. Kéž by vaše hrdá duše byla tím posilněna k tomu, co ihned nastane.

„Co mne se týče, zmizím ve chvíli jako pravšední pochodeň nesená proti dutí bouře. Kéž Vaše Veličenstvo posléze odpustí i mně, že jsem svým nekázněným žvatláním ještě prodlužoval mimořádné trvání tohoto úmorného rokování, a kéž se rozpomené na svého bezmocného služebníka v příštím Království, kdež jí očekávají Knížata věrná, neblazenci bez útěchy pozemské a voj svatých Mučedníkův!“

DIES NATALIS

In momento, in ictu oculi,
in novissima tuba

SVATÝ PAVEL I. KOR. XV, 52.

Na droby, sansculottové! Marie Antoinetta jest odsouzena. To znamená, že jí setnou hlavu, neboť už není jiných trestů, ať na jakýkoliv přečin.

Divoucí hbitost revolucionářské spravedlnosti! »Řízení, praví jeden očitý svědek, bylo zakončeno v půl páté ráno tímto nálezem Tribunálu, odsuzujícím ji na smrt . . . Na vlas ve čtvrt na jednu s poledne její hlava padla pod mstící ocelí zákonův.«

Otec Duchêne pocítil tehdy »největší ze všech svých radostí, spatřiv na vlastní oči, jak hlava samičího *Veta* jest odloučena od zatraceného krku zora-vího.«*

Královna, jak jsem řekl výše, měla jen dvoje šaty, jedny černé, druhé bílé. Na soud přišla v šatech černých a na popraviště si oblékla bílé.

Její smutek se skončil, poněvadž každý smutek jest z tohoto světa, jen a jen z tohoto světa, a barva černá jest považována za příliš melancholickou pro snoubenky hrobu.

Vzpomínám si v této chvíli na příběh přelí-bezný a velmi tklivý. Slavné visionářce Anně Kateřině Emmerichové, když jí bylo jedenáct let, byla ukázána až z Westfalska nešťastná Marie Antoinetta ve svém vězení, aby se za ni modlila pasouc své stádo.

* O. Duchêne, no. 290.

Ubohá žena! Bylo asi snadno modlití se za ni. Ale co asi byly modlitby této nevinné uprostřed lesů, to ví Bůh a uchovává to svým Blažencům!...

Jest-li, jak bylo výmluvně pověděno, »věnec vavřínový znamením bolesti«, možno též říci, že věnec bolesti jest znamením královskosti a sluší mnohem více pravé velikosti než kterýkoliv jiný věnec, jakého si kdo získá na zemi.

Jest řečeno na počátku této studie, že království Marie Antoinetty nebude mít konce v srdcích lidských. Jest to tím, že srdce ta jsou věčně totožna a že Bolest jest přesně jediným z jejich despotův, kterého se nikdy nepokusí sesaditi.

Vzpínající se stádo apokalyptických onagrů Volné myšlenky a Materialismu marně se bude namáhati. Povaha věcí se nepředělá a člověk bude vždycky vášnivým otrokem Bolesti. Vždy si z ní bude tvořiti svou krásu, svou sílu a svou slávu. Bude se na ni odvolávati vždycky, kdykoliv mu bude dobytí si atomu svobody, jako se vězňové odvolávají na své okovy, by prolomili dveře svého vězení.

Bolest jest golcondský diamant, vyskytující se v nadbytku nejneuvěřitelnějším. Dláždíme jím svá města a své silnice, ano i své odlehlé cesty polní na nejzapadlejších venkově. Stavíme z něho své domy a své paláce. Sloup na náměstí Vendômejském jest monolitem z tohoto neocenitelného nerostu. Jest to věc tak vzácná, že se nemožno obýti bez ní, a tak všední, že třeba mítí genia, by se postřehlo, jakou má hodnotu. Objeví-li se nějaký veliký muž, tažte

se napřed, kde jest jeho bolest. Někdy jí neviděti prvním rázem, vznáší-li se velmi vysoko na nebi; ale jest to pták dravec nejpozornější a nejrychlejší a na něho míří opánky Jupiterovy.

Když se však přidruží k nejkrutější bolesti dokonalá hanba; když vesměrné opovržení ve své nejodpornější podobě potupí muka; lidské vznešeno se proměňuje a vzlétá do nového empyrea.

Tehdy zjevuje se Poesie krve a slz, bez retoriky a bez závojův, zbavena své strašlivé čelenky. Jest to nadpřirozená poesie Utrpení Spasitelova.

Ať chce či nechce, tudy dlužno projíti bolesti člověkově, přeje-li si zasloužiti, by byla zpozorována v okeánu vytrpěných bolestí, nemajícím břehů. Bez toho utrpení Marie Antoinetty bylo by zapomenuto, a já bych byl o něm nebyl tolik mluvil.

Každý zná její poslední chvíle. Bylo by dětinstvím vypravovati je. Což jest smrt Marie Stuartovny třeba, Marie Stuartovny, k níž se chovají až do konce jako ke královně, jež jest tupena a stínána jako královna, katy uctivými, proti ohyzdné popravě vdovy Capetové?

Vypravuje se, že když dojela strašlivá kára naproti oratoriánům, jedno dítě vyzdvižené matkou poslalo Královně ručkou polibek.

Toť myslím všecko lidské milosrdenství a potěšení, jehož se nešťastně dostalo toho smutného dne.

Kdo bylo to dítě? Vyrostlo možná v bídného člověka devatenáctého století, ale získalo si cti za-

stupovati soustrast na této bolestné cestě, na níž samy kameny svým způsobem křičely nad urážkou, a nejvznešenější historie jest povinna ho vzpomenouti.

Z pamětního spisu hrobníka Jolyho, otištěného pp. de Goncourty, vysvítá, že Republice bylo zaplatiti 6 liber za rakev vdovy Capetové a 25 liber za hrob a hrobníkům. Tam se skončily nádhery versailleské a opojné slavnosti toho stkvoucího dvora. Plánka vědění dobrého i zlého čtrnácti věkův vydala na konec tento plod, tento jediný zpráchnivělý plod na svých uschlých větvích.

Sněme, že stojí před touto šestiliberní královskou rakví Bossuet! Myslím, že by měl o ní říci větší věci než v Pohřební řeči nad paní Jindřiškou. Možná též, že by neměl říci nic a že by měl dosti na tom, aby vzlykal v mlčení svého genia, jako v den, kdy mu bylo vytýkáno, že již nevěří ve skutečnou Přítomnost, uprostřed Shromáždění r. 1682 . . .

Ostatně nejkrásnější oči světa plakaly nad Marií Antoinettou, a není pohřební řeči, jež by vyvážila takové slzy. Historie ubohé Královny má jen čtyři řádky před Bohem. Narodila se v den slz, žila část svého života v slzách potlačovaných, své poslední dni v slzách prolévaných deštěm, přivaly, a posléze smrt, podnět k tolika jiným slzám, byla *Dies irae* pohrobení jisté Tradice, jisté Aristokracie, jistého Trůnu a jistého Světa.

HNŮJ LILÍ

POZNÁMKA

Následující dílko, uveřejněné 1. května 1890 malou literární revuí, z které dnes kroutí kornouty, bylo napsáno při hlučném dobrodružství onoho mladičkého vévody orleánského, uvězněného v Clairvaux a milosrdně zavedeného za čas zpátky na hranice.

Leon Bloy, přesvědčiv se nezvratně o naprostém a ne-napravitelném úpadku Bourbonův, chtěl ohlásiti po svém při této příležitosti úmrtní list této proslulé Dynastie, státé, jak se mu zdá, v osobě Ludvíka XVI. a zavržené bez naděje od děsné popravy 16. října, charakterisované výše jako „Konec ZÁKONA SALICKÉHO.“

K staříčkému králi, spatřenému
ve snu :

— Co jsi činil po tolik věkův ?

— Byl jsem na jednom místě
zcela samotný se svou korunou.

ANONYM

Jsou to úbytě a zkažení šťav na věky jedné
z nejvyšších a nejvelebnějších věcí, jaké lidé měli
v úctě pod bání konstelací.

Znáte zajisté ty proslulé Lilie, ty »lilie ro-
stoucí, které nepracují ani nepředou a které jsou
přece lépe oděny, jak praví Evangelium, nežli Ša-
lomoun v slávě své«, — ty zlaté lilie v hlubokém
blankytu, ty nehynoucí lilie královského znaku fran-
couzského, na něž se řinula po tisíc let krev bitev
Monarchie a jež byly přeposvátnými insigniemi
»Zástupnictví Božího«, jak říkala veliká Panna, která
mluvila jako Serafinové.

Není snad ani sto osob kromě jisté skupiny
duší, které by věděly dnes, co se *ve skutečnosti* stalo
z této »trávy polní«, jejíž tajemný symbolismus jako
by se tak úplně, tak na určito setřel.

V Holandsku přebývá této chvíle onen roz-
křičený prelud, který jsem spatřil, jak se mi zdálo
přede dvěma lety v jedné z nejšpinavějších stok
courbevoiských, před prahem nějakého hampejzu,
odkud jej domácí vymetl jako ostouzející neřád.

Ach, spravedlivý Pane, dlouho si budu vzpo-
mínati na ten večer a na děsný ledový déšť, který

mě řezal do obličeje na tom ztraceném psím boulevardu, jehož úzkostné osvětlení několika smrtelně smutnými plamenníky plynovými ještě zvyšovalo neutěšenost!

Pravili mi, abych hledal na tomto místě, sousedícím s jakýmisi kasárnami, kavárnu tak jedinečnou jako podezřelou, kterou poznám po tom, že mi bude nemožno naléztí jiné takové. Posléze jsem objevil malé zsinalé a výhružné průčelí, z předu neprodyšně uzavřené, jež se mi zdálo býti oním slastným místem, jehož neobyčejná pověst mne pohnula, bych přišel z Paříže v deset hodin večer a v takovém počasí.

Když jsem hledal, jak se dostatí dovnitř, spatřil jsem v boku budovy jakéhos ponurého krčmáře, který dle mých dohadů jistě byl v souvislosti s nehostinnou slují. Vrazil jsem do dveří, a obraceje se na muže, asi pána hospody, — cosi jako markytána s obrovskými černými vousy, — prohlásil jsem svou žádost pochutnati si na nějakém projímadle ve vedlejší místnosti, mohl-li bych tam náhodou proniknouti bez překážky.

K mému nejúplnějšímu uspokojení bylo mi ihned vyhověno. Hostitel, jehož jsem se marně snažil rozhovořiti a jenž mne bez jakékoliv pochybnosti měl za tajného ve výkonné službě, nechal mne samotna se světlem a vrátil se k svému pultu, odkud mne brzo dolehla jakási šuškáni.

Posléze jsem našel, čeho jsem hledal, Alhambru nebo Sans-Souci posledního z Králů Velekrštanských, kuřárnu Karla XI., syna Ludvíka XVII. a bezpečného titulára staré Koruny francouzské.

II

Nic menšího než toto, vskutku, vypravuji vám to nijak si vás nehodlaje dobírat. Žijet opravdu člověk, který jest vnukem Ludvíka XVI., tak věrojatně, že to jest skoro naprosto spolehlivo, a tento výjimečný člověk, který jest dědicem všech vznešených vlastností i všech nepravostí královských za deset věkův, zdá se býti dokonalým lotříkem.

Historie této agonie Rodu Kapetovců jest do-
zajista nejneslýchanější a nejvýš vzrušující básní,
jakou si možno pomyslit.

Slyšme několika slovy, co se událo. Dovolte, bych si vypůjčil několik řádek od předraheho přítele hraběte Villiersa de l'Isle-Adama, zemřelého, běda, tak nedávno, a jednoho z největších soudobých umělcův, jenž napsal jednou o této úžasné věci stránky hluboké intuice.

»Kdysi, jsou to už dlouhá léta, jistého dne r. 1833 objevil se v Paříži jakýsi nešťastník neznámého původu, vypuzenec z jednoho městečka v saském Prusku.

»Tam, stěží se uměje vyjadřovati našim jazykem, vysílen, otrhán, bez přístřeší a bez haléře od-
vážil se prohlašovati, že není nikdo jiný než syn To-
ho... jehož velebná hlava padla 21. ledna 1793 na
náměstí Svořnosti pod sekerou francouzského ná-
roda.

»Předložením jakéhos úmrtního listu, pravil,
tajným podvržením, neznámým vyplacením podařilo
se doopravdy dvěma oddaným šlechticům vysvobo-

dití Dauphina francouzského, a královský uprchlík... to byl on!

»Po tisícerych protivenstvích a bédnostech vrátil se dovodit svoji totožnost. Ač nenalezl ve *svém* hlavním městě nežli žebrácké lůžko, tento muž, kterého nikdo neobviňoval z pomatenosti, nýbrž ze lži, mluvil o Trůnu francouzském jako zákonný dědic. Jsouc utrýzněna, že jest skoro ode všech považována za podvodníka, tato osobnost, neslyšená, vypuzovaná ve všech státech, r. 1845 smutně se uchýlila složit své kosti do města Delftu v Holandsku.

»Byli byste řekli, vidouce tu mrtvou tvář, že Osud zvolal: *Tebe budu tlouci pěstmi do obličeje, až tě již ani matka nepozná!*

»A hle, co ještě více zaráží, stavovský sněm holandský za souhlasu s kancléři a s králem Vilémem II. náhle povolili tomuto záhadnému pocestnému čestný pohřeb knížecí a schválili úředně, aby na jeho náhrobní kámen bylo napsáno toto epitafium:

»Zde odpočívá Karel Ludvík z Bourbonu, vévoda normanský, syn Ludvíka XVI. a Marie Antoinetty rakouské, XVII. toho jmena, KRÁL FRANCOUZSKÝ.«

»Co to znamenalo?... Tento hrob, — usvědčující ze lži celý svět, historii, mínění nejzaručenější, — tyčil se tam v dalekém Holandsku jako cosi ze sna, na co se nerado mnoho mysliло.*«

Jest jisto, že není příkladu tak málo uvěřitelného osudu jako osud tohoto žalostného Naundorf-

* *Právo Minulosti*, ve svazku novel, nadepsaném *Svrchovaná Láska*, Paříž, Brunhoff, 1886.

fa, — bychom jej už označili bolestným jménem, kterého se nikdy nemohl sprostiti. Zdá se nemožno, aby ten, kdo není ovládán vášní politickou, nevzdal se zřejmosti strašlivých důkazů o totožnosti tohoto bludného Dimitrije, nahromaděných jeho historiografy neb jeho obhájci. Jules Favre v proslulé obraně tak vyzdvihl tyto důkazy, až rozkřesal svědomí srdce soudců. Ale marně se namáhal, poněvadž jeho chráněncem náležel Tajemství tak, jako náležíme vlasti, a poněvadž rozsudek, aby byl znovu uveden ve svoje důstojenství, byl by ho bídne uvěznil na prahu jeho Louvru muk.

Těž bylo asi potřebí, měl-li Kalich smírčího Beránka božského práva býti nekonečný, aby se dočkal, že zplodí a spatří růsti hrozného syna, zřejmě předurčeného, by načisto vyhladil starou krev králů v neivnitřnějších bažinách svého srdce.

III

Spatřil jsem to jasně v ten večer své pouti do děsivé kavárny courbevoiské. Byl opuštěn tehdy, na mizině, věděl jsem to předem, a monarchická klientela práskla do bot.

Ale nevěděl jsem, co to bylo v tu chvíli mrzkého a žalostného. Dobrotivý Bože! Sem tedy přišel poslední potomek Ludvíka XVI. vláčet jeho allegorické *slunce*! Zde v tomto zamořeném brlohu nekalé pověsti pozůstalý dědic starých zlatých Lilií, zplozený v hořkostech vyhnanství, zasedal na svém královském lenním soudu a dával audience svým věrným služebníkům!

Neboť se zdá, že tento bosák, jehož měli býti vévoda aumalský a hrabě pařížský pouhými *juveigneury**, vládl právoplatně na tomto špatném místě. Ctili ho tam *sirem* nebo *veličenstvem* mezi absintem a hořkým pikonem, a syn Svatého Ludvíka rád udílel své milosti a konal spravedlnost dle svého dobrého zalíbení pod pochybným *dubem* tohoto předměstského komptoiru.

Dokonce mi vypravovali příběh sjakousi Montespanovou, jež trůnila obyčejně za tácky a chlaďiči, nikoliv bez jakési slávy, byvši pošlechtěna od *Prince*, který nechápal, že by jeho mocnářské lásky směly snad býti zamateny s luzou.

Krámský pult zmizel, běda, a místo, kde stával, bylo vyznačeno pravouhelníkem nezhladitelného neřádu. Papír se odchlipoval od zdí, jsa rozežírán salnytrem a rezatý nažloutlými cákanci. Na zbědovaných zinkových stolech v balících válel se ještě, samý prach, neodbytý náklad doklepavšího časopisu *Pře*, který se patrně tiskl pět šest neděl v pětasedmdesáti exemplářích za peníze kteréhosi oslněného odběratele a který zdechl neuchvátiv světa. Zasklenými dveřmi nějakého tmavého kumbálku jsem spatřil ještě vypelichaný kulečník, obývaný asi stonožkami a šváby.

Vzpomněl jsem si tehdy jako ve snu na onoho otce nynějšího Naundorffa, stíhaného bez oddechu ode dne 10. srpna až do jeho smrti; ustavičně zapíraného Vévodkyní angoulémskou, jeho nelítostnou sestrou; proklínaného králi evropskými, jeho bratranci nebo jeho vlastními bratry, svářícími se

* Mladší syn s apanáží.

vespolek, ale solidárními týmž neuprosným státním důvodem, a kteří třikrát neb čtyřikrát ukládali mu o život; vypuzovaného ráz na ráz z Německa, z Francie, z Anglie, jako' Kain, kterého by byly vyvrhovaly všechny národy; posléze rozsévajícího všude nákazu divoucího neštěstí a přinášejícího tragickou smrt všem těm, kdož chtěli, aby ho uznali tím, kým byl, — od generálů Pichegruho, Hocha, Frotté a vévody enghienkého až k otravené císařovně Josefině a až k samému vévodovi de Berrymu, utracenému dle všeho na výslovné přání Ludvíka XVIII., za trest, že obhajoval tohoto strašlivého Sirotku!

IV

Když jsem vyšel z toho smutného místa pod nedůvěřivými zraky vousáče a jeho vojand, jal jsem se rozjímati skoro věšteckou pitomost *ctnostných* lidí, kteří zastupují dnes v naší vlasti katolicismus a royalismus.

Nezasvěcenci tuší dosti málo, jak neuvěřitelně mnoho získal přátel tento groteskní dědic pretendentův, o němž by se myslelo, není-liž pravda? že jest ždímán a loužen jako lavičník, — loužen již předem a pro celou věčnost. Zvláštní pravda, nic takového se neděje a mnoho legitimistův pomatečných smrtí lethargického suzeraina frohsdorffského, ale hnusící si odporné klestí Domu orleánského, vrhli se jako hmyz na zeleň, — na tohoto zázračného vykupitele, který se jim zdál přímo poslem nebe.

Dávali mu tedy *chléb a hry* nadějíce se, že

bude rozhazovati po všech hlavách bez rozdílu nespočetná dobrodiní své moci vyvoleného Páně. Neboť hloupost mysliti, že by měl kralovati jen ve Francii, jestliž označen proroctvími, by pokořil pokolení lidské a by spravoval celý svět. Jest oním Velikým Králem, rozhlašovaným padesáti zjeveními, jenž prý bude pásti veškeru zemi zároveň s Velikým Papežem.

Před patnácti lety těmito nejjasnějšími osobnostmi byli *zřejmě* Pius IX. a hrabě Chambord. Dnes jsou jimi Karel XI. a Lev XIII. nebo jeho nástupce, a vyplnění jest za dveřmi. Nejnovější předpověď, již znám, jest předpověď *vidoucí* Mathildy M..., ovce vzpurné všem biskupským censurám, jež oznamovala minulou zimu v Loigny, v Eure-et-Loiru, že Karel XI. dosedne na trůn francouzský příštího 25. března, ani o den později.

Jiní legitimisté, stejně hloupí, ale poněkud méně zajímaví pro pozorovatele, vrhají prostě rance neřádu do obličeje těm ze svých bratří, kteří se neklanějí duté kotrbě Filipa VII.

Tito jsou chytráci a boháči, cosi jako *toryové* legitimismu. Vyjadřují se zpravidla pérem jistého Petříka Veuillota, vnuka prý velikého polemisty, který časem slintá v *Universu* klnutíčka proti stranníkům Podvodníkovým, v trpasličí literatuře potraceného plodu, který by byla osedla nějaká zběsilá porodní bába.

Co však přece až zaráží, jest naprostá nemožnost setkat se na poli katolickém, ať naundorfovském či filipovském, s jedinou bytostí schopnou míti dosti úcty k svému Bohu, by mu přiřítala moc

jednati po svém, učiniti konec s Rodem, který, zdá se, rozhořčil zemi i nebesa, obýti se jednou pro vždy bez *tradic*, jež padají pod válec soudnosti lidské, a *stvořiti věci NOVÉ*, jest-li takové jeho zalíbení.

Jděte tedy a předložte jim, že by opravdu bylo možno, — přes všecky dvojsmyslné věštby jejich falešných prorokův, — aby tato rodina Bourbonův, stokrát odštěpenská, stokrát podruhé odpadlická a stokrát cumplošská, tak se zošklivila Pánu a tak svrchovaně byla zavržena, že by bylo třeba žehnati neobyčejnému Pretendentu, který si sám vzal na sebe poučiti nás o tom, — pohružuje vlastní rukou ode dneška zvadlé květy liliové do propastných stok taškářství a kurevnictví!

ČERNÝ PRINC

Jsou lidé, s kterými se setkáváte,
s kterými se denně vídáte, kterým tlisk-
nete ruce, s kterými jídáte, s kterými
leháte, s kterými spáváte, a kteří jsou
mrtví!

L. B.

V tomto stavu byl přivezen zpět do Anglie nešťastný Princ francouzský po čtyřech měsících svého smrtelného dobrodružství.

Vrátil se všecek černý, jako divoši, kteří ho zahrdlili, a tak barbarsky anonymní v žumpě své rakve, že se ani nevědělo příliš určitě, jest-li opravdu ta žalostná mršina mrtvolou posledního z Napoleonův.

Pohřeb byl nejskvělejší, jakž bylo potřebí, aby se na věky odbylo potomstvo tohoto Centuriona králův, který div neprovlékl kroužku do chřípí Leviathanových.

Svět, kdysi podrobený, několik dní obracel se k Tragickému Ostrovu, z kterého se nikdy nevracejí orlové tak neprozřetelní, že přistali k jeho předhořím.

Bylo tam i jiných princův odevšad a spousta žurnalistů a prapory a dělové salvy.

Byla tam též nevysvětlitelně zoufalá Matka, která celkem, jak se zdálo, *chtěla* smrti tohoto syna, a v slzách se rozplývající děsní služebníci, kteří ji — po tolik měsícův! — ramenářsky připravovali...

Trpělivi žraloci prý čekávají na nebožtíky v kýlovém proudu zámořských korábův. Přeučtivě

berou si na péči jejich pohřbívání a s jedné polokoule až na druhou jsou smutečními doprovazeči neunavné lopatky.

Anglie vedla si tak vůči dědici toho velikolepého Jména. Její zžírající péče ho sledovala z přístaviště do přístaviště, ze Southamptonu do Natalu a z Natalu do Portsey, aniž ho opustila na jediný den, plně jsouc ujištěna o věrnosti chmurné sudby, jež přislíbila její tlamě ty nebeské hody.

Černá barva konec koncův neměla pro ni hrůzy. Strašlivé trosky lidské, jež by se byly jmenovaly Napoleon IV., kdyby byly žily ještě nějakou dobu, zdaž neobnovovaly jí při této příležitosti dávno vítěznou pýchu jejího historického *Černého Prince*? — a její dnešní Princ Červený, všemohoucí arciolec tajných sdružení, jichž attentátův jest jeho purpur symbolem, nežil-liž a nestál-liž, ve shnilině své anglické duše, by stvrzoval triumf na ohavné anglické rakvi ubohého dítky?

Všecko vymahatelné úsilí britanské skroušenosti nebylo-liž ostatně velebně naznačeno půltuctem slz, vymačkaných ze špinavých očí staré zprzněné ožralkyně, jež patrně netoužila, by tak chmurný jinoch stal se pastýřem císařství.

II

Ale kdo vypoví nekonečná a úzkostlivá opatření, o něž se přičinili jeho *partisani*, aby se jím nikdy nestal? Dítky Césarův nemívají dlouhého života, když Césarové sami jsou živi jen krátký čas,

a prostřední lidstvo nesnáší snadno sirotkův po Titanech, před kterými se kdysi třáslo.

Jestliť též pověstná saň Státního důvodu, které by žádný Pindar neuměl důstojně opěvati ani na loutně ani na tympanonu.

Tato šelma jest neproniknutelná tak jako peklo a opičí se stejně jako ono po nevýslovném počínání Prozřetelnosti. Její závoj jest »utkán z noci«, jak říkal starý Hugo, mluvě o benediktinkách. Vycházejí z ní odlesky velmi bledé, studené jehličky světla, jež časem klamou dojmem děsivé spletnosti Nekonečna.

Doctivý člověk, jakmile se ho ona dotkne, stává se temnotným a krvelačným padouchem. Lži nejkrutější jeví se snadnými a norma citu bere za své ve vražedných nášeptech politiky s hlavou umrlčí, která šušká, že dlužno, by lidské pokolení bylo spravováno z hloubi propasti.

Ach, kdyby spravedlnost a svatá pravda mohly jednoho dne triumfovati, bylo by třeba, aby mocní tohoto světa zcela nazi odešli na cesty, vláčejíce na krku shnilé ryby, a aby lidé vidouce je volali: Hle, ohavnost Boží!...

Jest hrozno pomyslití, že se neví naprosto nic z historie, leda nejcitelnější katastrofy, a že *legenda*, jíž takto přezdělí, není nic jiného dle pravdy než krvavým vyobrazením uťatých hlav a rozdrcených srdcí, jichž zžertvení nikdy nebude vysvětleno.

Vypravoval jsem již děsné martyrium onoho jiného vyděděného prince, zcela nepochybně pozůstalého výhonku starých Lilií francouzských, o němž se mysliło, že jest tak dávno mrtev, a jenž se tepr-

ve až na náhrobním nápisu domohl své totožnosti.

Neomylný Státní důvod nikterak nechtěl dle všeho, aby byl utracen, — tenhle Princ! Záleželo asi na tom, by popravenec jeho Jména, tento sirotek po světských Náměstcích Kristových, byl odkopáván nohou, jako ničemná věc bez pána, všemi literárními nebo diplomatickými darebáky Západu.

Ale tajemný Mocnář vymáhal, by byli vyhlazeni všichni svědkové bez výjimky, kteří by mohli platně na něho svědčiti. A bylo to krveprolévání, strašlivý příliv krve. Ani moc Napoleonova nebyla s to, by postavila hráz tomuto kataraktu. Příkopy vincenneské nebyly na to dosti hluboky a vévoda de Berry nesměl býti více ušetřen než Kníže Kondejský nebo Císařovna Josefina.

Jed nebo dýka, salvy z pušek nebo popraviště, vojenské zálohy nebo klamné sebevraždy, jest to stále a stále okultní systém, jehož náhončích jest bez počtu, a který uměl dostihnouti v Zululandě Císařského Prince.

Třeba pramálo znáti tento svět, aby se uvěřilo řekněme v ty dvě mnoho hluku vyvolavší sebevraždy krále bavorského Ludvíka II. a arcivévody Rudolfa. . . Moderní doby jsou plny těchto příšerných dobrodružstev, do nichž nepronikne nikdy žádné pátrání právní. Utěšující skon našeho kahorského Vitellia ukazuje tuším nadbytečně nedotknutelnost jisté kategorie vrahův, ať monarchistů či svobodných zednářův, kteří mstí, leckdy velmi šťastně, na někom ze svých řad, — jak se jest dovoleno dohadovati při oné druhé události, — nevinné oběti politiky, vedené pitomostí a peklem.

Zdrcující novina o tragickém konci Napoleona IV. roznesla se po Paříži kolem třetí hodiny odpolední 21. června 1879, tři dni po šedesátém čtvrtém výročí Waterloo.

Do smrti nezapomenu na tu chvíli. Byl jsem právě v *zatimní* Kapli Nejsvětějšího Srdce na Montmartru, kde se mnoho vroucích duší bez tajností modlilo za nepřítomného Prince, který se jim zdál jedinou nadějí Francie.

V tom vystoupí na kazatelnu kněz, bledý, vyděšený, vzlykající, a hlasem stěží srozumitelným, hlasem nepodobným, který dosud slyším, vrhl na nás tento hrom : »Milí bratři, Císařský Princ jest mrtev !«

Na minutu bylo hrozné ticho. Nechal se přecházeti průvod apokalyptických hrozeb. Potom vybuchl pláč, strašné úpění. Několik žen tuším omdlelo. Bolest vsedla na svého nejdivějšího oře a zběsile se rozjezdila po popravišti všech srdcí.

Měl jsem tehdy velmi hluboký, velmi *soukromý* pocit, že Prozřetelnost právě vykonala neslýchané gesto a že Francie, zbavená tentokráte své nejzazší pomoci, — kdyžtž Bourbonové přítomní nebyli větší ceny než přízraky, — byla lidsky, rozumně pohřbena, odsouzena, zavržena jako čarodějná nevěstka, jež by byla svedla celý svět a jež by byla nezasluhovala žádného slitování; — *ačli však nesmírnost její hanby nebyla právě vypočtena na podzemní vzkličení jakéhosi NEZNÁMÉHO Spasitele, jehož příchod by byl možný jen tehdy, kdyby nebylo naprosto žádného soupeřství.*

Pln skoro nadlidské melancholie, sestoupil jsem zase do oné Paříže, od té chvíle cizí, jež neměla už več doufati. Tak jako ve snu zdálo se mi, že toto obrovské srdce Civilisace a Hříchu již skoro nebije.

Urážky obžerné sběři a blbství, které již kálely zdi v mrzkém přání zprofanovati nejnevýslovnější smutek, ukázaly se mi jako pečetové nebo chirografní stopy po děsivých larvách, jež se ihned nastěhovávají do opuštěných příbytků.

A od té strašlivé chvíle patřím, jak postupuje hniloba národní, říká si, že konec koncův není možno, by byla nekonečná, a že velmi bude potřebí, aby nějaký nový Květ, starými Liliemi jen předobrazovaný, vyrazil jednoho dne z tohoto nadpřirozeného kompostu, v kterém od Arcopagity tak zvolna kvasili úmyslové Boží!

IV

Princ byl zabít nebo lépe řečeno rozsekán v kusy na březích *Blood-Riveru*, ŘEKY KRVE. Bylo by zajímavě znáti kaferské jméno řeky v budoucnosti proslulé, jež byla stvořena snad proto, aby jí Angličané dali jednoho dne tento věštecký název a aby poslední Princ francouzský byl tam oděn v jediný purpur, který mu uchoval jeho osud. Neboť náhoda není nic více než velmi pitomé slůvko.

Až i toto slovo *osud* mělo mu býti zhoubno poněvadž to bylo podivné jméno anglického koně na němž jel v den své smrti a který mu byl stejně nevěrný jako lidé. »*Such is fate*«, psal dovídaje se

že odejel, jeden jásavý saský polygraf, který zřejmě nemohl ani tušiti úžasného proroctví, jaké mu vnu-
kal jeho instinkt.

Vím, rády se sbírají v pozítří katastrof takové poznámky, když se dosti rozlehly světem, by pro-
trhaly všechny ušní bubínky a by znovu oživily
všechny paměti. Zde však přece jest to poněkud
více než obyčejné.

To, co by se bylo rádo nazvalo náhodou, bylo,
zdá se, čímsi jako přeumělou tkání nepostižných
konjunktur, které byvše sblíženy a pozorně konfron-
továny, stávají se rázem proti přemnoha nejvzne-
šenějším individuím řadou nejtíživějších svědectví.

Kdybyste si třebaš přáli uvažovati — *osamo-
ceně* — tu malichernou okolnost, že sedlo, výrobek
francouzský, nalezené na koni Císařského Prince
zavinilo pád jeho a smrt, přetrhši se *právě na tom
místě*, kde si je dal spraviti v Anglii několik dní než
se vydal přes moře, -- jest zřejmo, že každé usuzo-
vání na úkladnou vraždu z tohoto prostého fakta
dlužno zamítnouti jako nenáležitě.

Ale připomeneme-li si zároveň, že by Napo-
leon III. nikdy byl nevypověděl války Německu,
kdyby Císařovna byla nevymáhala, aby mu zatajili
nesmírnou povážlivost nemoci, jež ochromila již prv-
ním dnem jeho velení; — zvíme-li potom, že týž Na-
poleon III. zemřel otráven *z neopatrnosti*, poněvadž
povolil vražednému naléhání a prošení téže Císa-
řovny; a že za šest měsícův Císařský Princ, ohavně
oloupený svou matkou, usouzený až k zoufalství
nezákonným a nesmírně pokořujícím poručnictvím,
jež bylo na úhonu jeho nezbytné povznešenosti bu-

doucího Císaře, rozhodl se odejeti jen v naději, že mu unikne; — zví-li se posléze, že vláda anglická, asi přičiněním této zběsilé Španělky, jež nenáviděla Francie až i ve vlastním dítku, *nedovolila, by se dal provázeti jediným Francouzem*; — detaily, jež se zdály zprvu pominutelnými, nabývají náhle rázu děsného, i tážeme se s třesením, nespřádal-li se v bídném mozku té krkavčí Klytaimnéstry jakýsi desetkrát bláznivý sen o nemožném panování jí zcela samotné.

V

Domnívala se asi, jako tolik jiných matek více méně mrzkých, že toto dítko jí náleží.

Bylo by se snad myslilo, není-liž pravda, že krev nesčetných obětí *její* války uhasila až na do smrti její frivolní žízeň po vraždění.

Zajisté měla nám nechatí tohoto nešťastného Prince. Bylo by se vše odpustilo, vše zapomnělo. Hřbitovy a bojiště byly by ztichly v obecném veselí události usmiřující.

Mohla všemu zabrániti, kdyby se byla zřekla svých pitomě pyšných pretencí a svěřila směle svého syna a svého Císaře nejspolehlivější statečnosti nás čtyřiceti millionů Francouzů.

Měla a mohla dozajista brániti ho a chrániti jako lvice proti černým tužbám jeho okolí. Tato děsná matka nechtěla. Bylo jí milejší vydati jej podle, hnusně, pesky, špinavým temnotám její politiky napřed a potom zákeřníkům.

Neboť posléze pochybovati o této poslední věci po deseti letech bylo by dětinstvím. Vdova po

Napoleonu III. nemohla nevěděti, že skoro nespočetní nepřátelé a naprosto neusmiřitelní strojí úklady dědici druhého císařství. I kdyby byla neměla žádných zkušeností, odhalené zákulisí Kommuny s dostatek jí dávalo výstrahu na jisté ďábelské svazy, a chování, projevy přátelství třebaš Prince Tiberara, mnohem více než podivné, na žádný způsob jí neuklidňovaly.

Pan hrabě d'Hérisson, jehož nová kniha,* suggestivní svou hrůzou, jest pohnutkou k této studii, vynáší bez velikého rozčilování dosti mnoho neznámých bližších okolností, o kterých Císařovna neměla práva nevěděti a které jsou strašnými nařknutími proti ní.

Vše jí křičelo, že odloučiti se od Císařského Prince, toť vydati ho na smrt, a chmurní bandité Sociály či Internacionály jistě zajásali, dovídajíce se, že jejich obět, byvši vypověděna ze srdce své matky, unášená jako strom již mrtvý po onom Atlantickém okeánu, jehož svrchovanými pány jsou angličtí pobřežní lupiči, posléze připlouvá k nim do Thebaidy zatracené, z které nebylo možno zaslechnouti křiku krve Ábelovy.

VI

Ze vzdálenosti deseti let všecka tato ohavnost působí dojmem snu. Dnes nezbývá z příšerného dramatu než nesmrtelná melancholie lítosti, jež byla srdcervoucí.

Krev Napoleonův byla vycezena na rozmno-

* „Císařský Princ“ — Ollendorf.

žení prve neznámých vod středoafrické říčky, právě tak jako liliemi zdobené pokolení starých Bourbonů vyhaslo v bludné a strašidelné osobě Ludvíka XVII.

Po nich mlčení a temnoty. Konec Tradici. Deska jest vyhlazena a místo jest čisto pro *Toho*, který má přijíti po způsobu nočního lupiče, až jej nevýslovná Trojice zavolá jeho jmenem.

Až do toho dne více méně blízkého Francie jest sřata a snad zatracena. Církev však přec se za ni dále modlí...

Jest známo, že strašlivá nauka katolická o pekle má v zápětí ten *rozumný* důsledek, že neskonale zoufalství |zatracencův bude částí neskonale radosti vyvolených Božích, kteří v tom budou zřítí jeho spravedlnost, korollarium nesnesitelné naší moderní nevěřivosti a tak děsivé, že nejžárnější mystikové sotva se o tom odvážili mluvit! Co říci potom o této Prvorozence starého Západu, která jako by chovala v sobě všechny kontradike propasti?

Zdaž úpěnlivá volání Matky Církve nejsou jí jako modlitby živých za nebožtíky zavržené, zdvojnásobením rdoušení a děsův, které je dohání někdy zjevití se na zemi, by oznámili svým přátelům a příbuzným, že jsou zatraceni a že není dovoleno modlití se za jejich duše?

Ubohá Francie, rozcuchaná démony, *zjevuje* se po deset let Církvi tonoucí v slzách, která nemůže, která nesmí rozuměti jejímu němému a hroznému uprošování.

Konec století ostatně jest na blízku. Co nevidět otevrou se splavy nových osudů. Všecky pokusy se učinily, sudy staré moudrosti lidské jsou

nenapravitelně zproráženy, umírá se žízni a nostalgií pod zámky zákonodárstev bez slitování, jež nikdy nikomu neprominula, a všechny bytosti, schopné vůle nebo klanění, s pláčem volají na obou kolenou o božské propuštění na svobodu.

Má-li Francie, označovaná tolika dávnými věštbami, posléze roztrhati pouta člověčenstva, jest zřejmo, že potřebí nějakého Orfea z nebe, by ji samu vysvobodil z jejího pekelného hampejzu, — a nešťastný Černý Princ, nedostatečně ozbrojený na toto zázračné dobrodružství, zdá se, že celkem byl zde několik smutných dnů jen proto, aby žalostně znamenal Minulosti neodvolatelné *Deleatur*.

Bagsvaerd u Kodaně, 5. března 1891.

O B S A H

Úvodní poznámka	str. 9
RYTÍŘKA SMRTI	13
I. Dies Irae	11
II. Bukoliky Molochovy	21
III. Nic Lilií	37
IV. Před lid se lvicí	49
V. Poslední přízrak	65
VI. Dies natalis	83
HNŮJ LILIÍ	89
ČERNÝ PRINC	101

D O B R É D Í L O

svazek 36. v lednu 1917

P o ř á d á

a s p o m o c í B o ž í a p ř á t e l S t u d i a

v y d á v á

Āntonín Ludvík Stříž

v S t a r é Ř í š i n a M o r a v ě

N a t i s k l

F r a n t . O b z i n a v e V y š k o v ě

S t a r á Ř í š e

1 9 1 7